Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond: Euroopa investeeringud maapiirkondadesse

www.emu.ee
Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alameetme 1.4.1 „Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks“ rakendamistulemuste analüüs

V taotlusvoor

Teostaja:
Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje püsihindaja
Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Eesti Maaülikool

Tartu 2012

SISUKORD

Sissejuhatus 3
1. Analüüsi mõisted ja metoodika 4
2. Alameetme taotlusvoorude koondülevaade 5
2.1. Toetuse taotlemine ja määramine 5
2.1.1. Taotlusvoorude lõikes 5
2.1.2. Tegevusalade lõikes 6
2.1.3. Tegevuste lõikes 7
2.1.4. Ühisprojektid 11
2.1.5. Toetuse saamise tõenäosus 13
2.2. Toetuse väljamaksmine 14
2.3. Ettevõtjate jaotumine ettevõtlusvormi alusel 17
2.4. Maakondlik jaotus 20
2.5. Maksimaalse toetuse piirmäära täitumine 22
3. Ettevõtjate seos teiste mak meetmetega 23
4. Meetme sihttasemete eeldatav täitumine 25
5. V taotlusvooru ettevõtjate investeeringud ja majandusnäitajad 30
5.1. Investeeringud 30
5.2. Majandusnäitajad 31
6. V taotlusvooru hindamisekriteeriumite analüüs 35
Soovitused ja ettepanekud 42
Kokkuvõte 43
Kasutatud allikad 46
Lisa 47

SISSEJUHATUS

Eesti maaelu arengukava 2007–2013 (edaspidi MAK) esimese telje meetme 1.4 „Põllumajandusettevõtete ajakohastamise“ alameetme 1.4.1 „Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks“ püsihindamist teostab Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Vastavalt Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 86 lõike 1 kohaselt kehtestavad liikmeriigid püsihindamise süsteemi, mida Põllumajandusministeeriumi volitusel teostab MAK raames Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Püsihindaja tegevus on määratletud põllumajandusministri 7. jaanuari 2009. a määrusega nr 3 „Eesti maaelu arengukava 2007–2013 seire ja hindamise kord“. Käesolev rakendusanalüüs on 2012. aasta hindamisplaani alusel teostatav uurimistöö.

MAKi 1. telg on suunatud põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime parandamisele. Alameede 1.4.1 on ette nähtud põllumajandusettevõtjate tehnoloogilise taseme tõstmiseks, keskkonna ja loomade heaolu parandamiseks ning tööhõive säilitamiseks maapiirkondades. Toetust saavad maapiirkonnas tegutsevad mikropõllumajandusettevõtjad taotleda nii üksi kui ka ühiselt.

Alameetme 1.4.1 taotlusvoorud on olnud avatud viis korda:

1) 17.12.2007–07.02.2008 (edaspidi I taotlusvoor);
2) 24.10.2008–15.12.2008 (II taotlusvoor);
3) 16.11.2009–30.11.2009 (III taotlusvoor);
4) 09.12.2010–22.12.2010 (IV taotlusvoor);
5) 12.11.2011–12.12.2011 (V taotlusvoor).

Eelnevalt on antud meetme raames koostatud kolm rakendamistulemuste analüüsi. Esimene analüüs põhines I ja II, teine III ja kolmas IV taotlusvooru andmetel.

Käesoleva rakendusanalüüsi eesmärgid on järgmised:

1) anda koondülevaade meetme rakendumisest;
2) hinnata meetme sihttasemete täituvust;
3) analüüsida toetuse saajate arvu läbi meetme toetuse piirmäära täituvuse;
4) analüüsida hindamiskriteeriumite mõju ulatust.

Rakendamistulemuste analüüs kajastab alameetme 1.4.1 rakendumist perioodil 01.01.2007–05.06.2012.

Rakendusanalüüsi 2012. aasta III kvartalis koostasid Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajanduse uuringute ja analüüsi osakonna töötajad Kersti Aro ja Mati Mõtte.

1. ANALÜÜSI MÕISTED JA METOODIKA

Rakendusanalüüsis kasutati järgmisi lühendeid:
Alameede 1.4.1 – meetme 1.4 alameede nimetusega „Investeeringud mikropõllumajandus-ettevõtete arendamiseks“;
AS – aktsiaselts;
BLV – brutolisandväärtus;
FIE – füüsilisest isikust ettevõtja;
MAK – Eesti maaelu arengukava 2007–2013;
NLV – netolisandväärtus;
PRIA – Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet;
TÜ – tulundusühistu.

Analüüsil kasutatavad spetsiifilised jaotused, sh loendamine, koondamine ja üldistamine on täpsemalt selgitatud iga analüüsitava teema kirjelduses.

Põhiliselt kasutati järgmisi andmete grupeerimisi:

1) toetuse taotlemine ja toetuse määramine;
2) ettevõtjate tegevusalade jaotused;
3) investeeringu elluviimise asukohajärgse maakonna alusel;
4) investeeringute alusel;
5) taotlusvoorude lõikes.

Kõiki käsitletavaid teemasid võrreldi toetuse saajate tegevusala lõikes (aiandus, linnukasvatus, loomakasvatus (v.a piimatootmine), piimatootmine, püsikultuur, seakasvatus, segatootmine, taimekasvatus, muu).

Analüüs viidi läbi kabinetuuringuna, kuna küsitlust ettevõtjate algandmete täiendamiseks ei teostatud.

2. ALAMEETME TAOTLUSVOORUDE KOONDÜLEVAADE

2.1. TOETUSE TAOTLEMINE JA MÄÄRAMINE

2.1.1. TAOTLUSVOORUDE LÕIKES

Ettevõtjate poolt esitati viies taotlusvoorus kokku 3 055 taotlust, millest heakskiidu sai 2 196 taotlust (tabel 1). Kõige suurem oli taotluste arv ja taotletud toetuse summa I taotlusvoorus – vastavalt 889 taotlust ja 36,9 mln eurot toetust. Alates I taotlusvoorust hakkas esitatud taotluste arv ja taotletud toetuse summa vähenema kuni III taotlusvooruni, mil esitati vaid 467 taotlust ja toetust taotleti 13,5 mln euro ulatuses. Peale III taotlusvooru hakkas esitatud taotluste arv ja taotletud toetuse summa suurenema.

Aasta-aastalt esitatud taotluste arvu ja taotletud toetuse summa vähenemine kuni 2009. aastani ning alates 2010. aastast arvu ja summa suurenemine peegeldab ilmekalt ettevõtjate käitumist kooskõlas majanduse languse (majanduse kasvumäär oli negatiivne) ja alates 2011. aastast majandusliku situatsiooni mõningase paranemisega. Kuna planeeritava investeeringu elluviimiseks vajaminev raha tuleb leida omavahenditest ja/või panga abil, hindasid majanduse madalseisu ajal ettevõtjad enda võimalusi kriitiliselt ning pangad analüüsisid ja kaalusid hoolikalt laenu andmise riske.

Tabel 1. Toetuse taotlemine ja heakskiitmine taotlusvoorude lõikes

Taotlusvoor	Taotluste arv	Taotletud investeeringu maksumus, eurot	Taotletud toetuse summa, eurot	Heaks-kiidetud taotluste arv	Toetatava investeeringu maksumus, eurot	Määratud toetuse summa, eurot
I taotlusvoor	889	81 718 645	36 863 740	849	78 412 586	35 445 997
II taotlusvoor	577	50 451 209	23 564 736	533	46 130 024	21 445 268
III taotlusvoor	467	29 272 091	13 497 888	313	16 390 139	7 864 374
IV taotlusvoor	530	39 041 146	18 393 326	211	18 978 748	9 347 404
V taotlusvoor	592	52 245 224	25 028 527	290	25 914 527	12 966 771
KOKKU	**3 055**	**252 728 314**	**117 348 216**	**2 196**	**185 826 024**	**87 069 814**

I taotlusvoorus kiideti heaks 849 taotlust, millest alates heakskiidetud taotluste arv järjest vähenes kuni IV taotlusvooruni, mil kiideti heaks vaid 211 taotlust. V taotlusvoorust hakkas heakskiidetud taotluste arv taas suurenema. Viie taotlusvooru määratud toetuse summa kokku oli 87,1 mln eurot, moodustades 74% taotletud toetuse summast. Toetatava investeeringu maksumus ja määratud toetuse summa vähenes samuti aasta-aastalt, mis alates 2010. aastast (IV taotlusvoorust) alates hakkas taas suurenema.

2.1.2. TEGEVUSALADE LÕIKES

Tegevusalade lõikes kõikides taotlusvoorudes kokku ligi ½ esitatud taotlustest moodustasid taimekasvatajate taotlused, ¼ segatootjate taotlused ning ¼ moodustasid ülejäänud tegevusalade esindajate taotlused (tabel 2). Aianduse, loomakasvatuse, piimatootmise ja püsikultuuride tegevusalade esindajad taotlusi igas taotlusvoorus. Seakasvatajad, linnukasvatajad ja muu tegevusala ettevõtjad esitasid taotlusi üksikutes taotlusvoorudes. Taimekasvatajate taotletud toetuse summa moodustas 59% ja segatootjate 23% kogu taotletud toetusest. Ülejäänud tegevusalade esindajate taotletud toetus moodustas 18% taotletud toetuse summast.

Tabel 2. Toetuse taotlemine ja heakskiitmine tegevusalade lõikes

Tegevusala	Taotluste arv	Taotletud toetuse summa, eurot	Heaks-kiidetud taot-luste arv	Toetatava investeeringu maksumus, eurot	Määratud toetuse summa, eurot	Keskmine määratud toetus, eurot
Aiandus	173	4 129 037	133	7 103 507	3 344 442	25 146
Linnukasvatus	2	17 141	2	33 764	16 882	8 441
Loomakasvatus	239	5 475 802	142	7 114 938	3 647 352	25 686
Piimatootmine	278	10 054 626	164	12 772 529	6 092 955	37 152
Püsikultuurid	32	572 167	27	942 666	486 686	18 025
Seakasvatus	13	1 047 063	9	1 754 605	803 786	89 309
Segatootmine	824	27 054 275	638	46 967 944	21 699 315	34 011
Taimekasvatus	1 490	68 931 363	1 078	109 026 861	50 914 192	47 230
Muu	4	66 742	3	109 209	64 204	21 401
KOKKU	**3 055**	**117 348 216**	**2 196**	**185 826 024**	**87 069 814**	**39 649**

Tegevusalade lõikes kõikides taotlusvoorudes keskmiselt ½ heakskiidetud taotluste arvust moodustasid taimekasvatajate ning ½ taotlustest teiste tegevusalade esindajate taotlused. Aasta-aasta on segatootjate heakskiidetud taotluse osatähtsus vähenenud (372 taotluselt 36 taotlusele) ning aiandusega tegelevate ettevõtjate heakskiidetud taotluste osatähtsus kasvanud (22 taotlusel 43 taotlusele, joonis 1). Viimase heakskiidetud taotluste arvu kasv võib aiandusega tegelevate ettevõtjate teadlikkuse suurenemisega, et ka aiandusega tegelevad isikud saavad taotleda alameetmest 1.4.1 toetust. Seakasvatajatele määrati neljas, linnukasvatajatele ühes ja muu tegevusala ettevõtjatele määrati samuti ühes taotlusvoorus toetust. Ülejäänud tegevusalade esindajatele määrati kõigis taotlusvoorudes toetust.

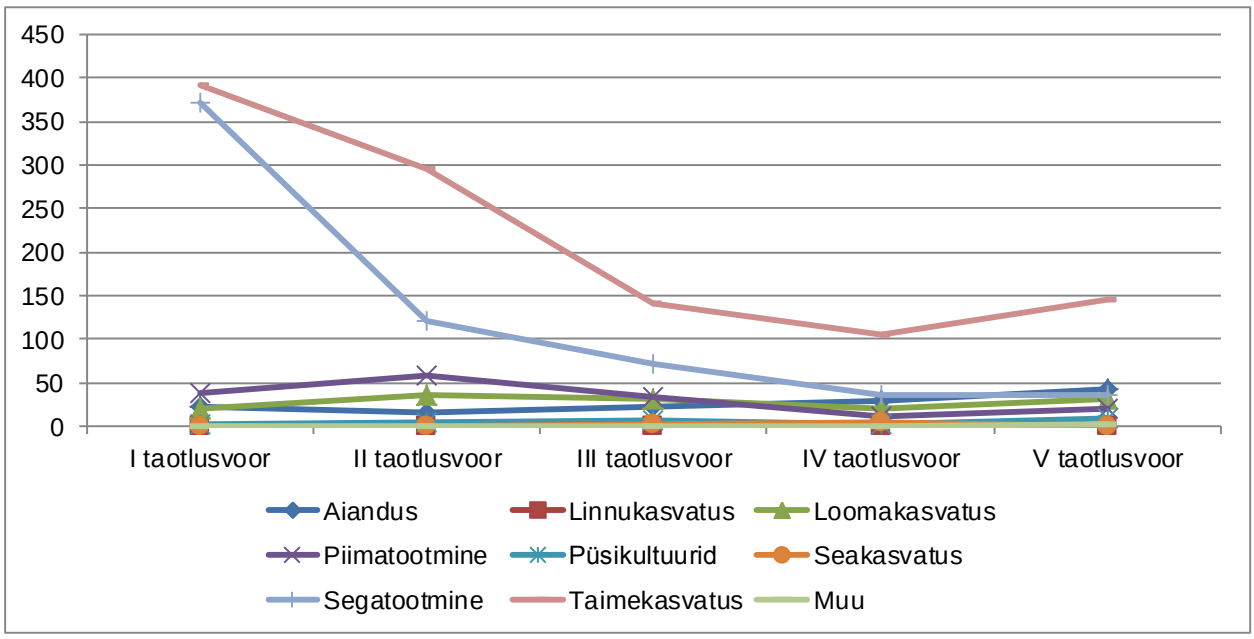

Joonis 1. Heakskiidetud taotluste arv ettevõtjate tegevusalade ja taotlusvoorude lõikes

Taimekasvatajate toetatava investeeringu maksumus moodustas 59% ja segatootjate 25% kogu investeeringu maksumusest. Ülejäänud tegevusalade esindajate taotletud toetus moodustas 16% taotletud toetuse summast. Samaväärne tulemus oli ka määratud toetuse summa osas.

Keskmiselt määrati toetust ühe taotluse kohta 39,6 tuh eurot. Keskmisest kõrgemat toetust määrati seakasvatajatele ja taimekasvatajatele ning ülejäänud ettevõtjatele keskmisest madalamat toetust. Keskmise kõrgeima ja madalaima määratud toetuse erinevus oli 10,5-kordne (seakasvatajatele määrati toetust keskmiselt 89,3 tuh eurot ja linnukasvatajatele keskmiselt 8,4 tuh eurot).

2.1.3. TEGEVUSTE LÕIKES

Alameetme 1.4.1 raames antakse toetust põllumajandussaaduste tootmiseks või omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemisega seotud 24 tegevusele, milleks on nii investeeringuobjektid kui ka kavandatava investeeringuobjektiga kaasnevad muud tegevused. Püsihindaja jaotas toetatavad tegevused tegevuste sarnasuse alusel 14 gruppi:

1) Elekter – elektrisüsteemi investeeringud, sisaldab nii süsteemi ehitamist, seadmete soetamist kui ka liitumistasusid;
2) Ehitamine – hoone või rajatise ehitamine;
3) Rekonstrueerimine – hoone või rajatise rekonstrueerimine;
4) Tähistamine – tähistamise sümboolika, selle all mõeldakse Euroopa Liidu toetusfondi infoplakati, stendi vms soetamise ja paigaldamise kulu;
5) Istandiku piirdeaed;
6) Projekteerimine – sh ehituse geoloogilised ja -geodeetilised uurimistööd ning ehitise ja/või rajatise projekteerimine;
7) Loomakasvatuspuur;
8) Istikud - taimed, põõsad ja puud;
9) Masinad ja seadmed (v.a traktor);

10) Traktor;
11) Mesindustarvik;
12) Juurdepääsutee – eratee põllumajandustootmishoone või põllumajandusmaa juurde;
13) Seenekasvatusseadmed;
14) Veevarustus ja kanalisatsioon ning reoveepuhastus, sisaldab nii süsteemi ehitamist, seadmete soetamist kui ka liitumistasusid.

Ühe taotluse raames võib toetust taotleda mitmele erinevale tegevusele. Viies taotlusvoorus kokku sai heakskiidu 2 196 taotlust, millega toetati 3 256 tegevust (tabel 3). Toetatavatest tegevustest 58% moodustasid masinate ja seadmete ost, 29% traktorite ost ning 13% moodustasid ülejäänud tegevused. Masinate, seadmete ja traktorite toetatava investeeringu maksumus oli kokku 174,0 mln eurot ja määratud toetuse summa 81,4 mln eurot, mis moodustas 94% kogu toetatava investeeringu maksumusest ja määratud toetuse summast. Keskmiselt määrati ühele tegevusele toetust 26,7 tuh eurot. Keskmisest suuremat toetust määrati ehitamiseks (keskmiselt 34,0 tuh eurot), rekonstrueerimiseks (keskmiselt 32,4 tuh eurot) ning masinate ja seadmete ostuks (keskmiselt 29,6 tuh eurot). Ülejäänud tegevustele määrati keskmisest väiksemat toetust.

Tabel 3. Toetatava investeeringu maksumus ja määratud toetuse summa (eurot) tegevuste lõikes

Tegevus	Toetatud tegevuste arv	Toetatava investeeringu maksumus, eurot	Määratud toetuse summa, eurot	Keskmine määratud toetus, eurot	Osatähtsus toetatud tegevuste arvust	Osatähtsus määratud toetuse summast
Elekter	23	128 947	65 802	2 861	0,7%	0,1%
Ehitamine	99	7 035 028	3 365 363	33 994	3,0%	3,9%
Rekonstrueerimine	24	1 779 506	777 350	32 390	0,7%	0,9%
Tähistamine	2	334	198	99	0,1%	0,0%
Istandiku piirdeaed	34	339 280	163 500	4 809	1,0%	0,2%
Projekteerimine	41	33 616	16 741	408	1,3%	0,0%
Loomakasvatuspuur	18	99 283	50 824	2 824	0,6%	0,1%
Istikud	93	1 322 124	650 412	6 994	2,9%	0,7%
Masin ja seade	1 891	116 591 512	56 054 125	29 643	58,1%	64,4%
Traktor	950	57 436 463	25 361 240	26 696	29,2%	29,1%
Mesindustarvik	53	717 791	392 307	7 402	1,6%	0,5%
Juurdepääsutee	11	155 139	81 059	7 369	0,3%	0,1%
Seenekasvatusseade	2	51 022	25 511	12 755	0,1%	0,0%
Veevarustus ja kanalisatsioon	15	135 977	65 383	4 359	0,5%	0,1%
KOKKU	**3 256**	**185 826 024**	**87 069 814**	**26 741**	**100,0%**	**100,0%**

Toetuse saajate tegevusalasid ja toetatud tegevuste omavahelisel võrdlusel selgus, et taimekasvatajatele ja segatootjatele määrati toetust 13, loomakasvatajatele ja aiandusega tegelevatele ettevõtjatele 11, püsikultuuridega tegelevatele ettevõtjatele kümnele, piimatootjatele üheksale, seakasvatajatele kolmele, linnukasvatajatele kahele erinevale tegevusele ning muu tegevusala ettevõtjatele ühele tegevusele (joonis 2 ja lisa 1). Kõige enam määrati toetust taimekasvatajatele (50,9 mln eurot), peamiselt masinate, seadmete ja traktorite ostuks (95%

määratud toetuse summast) ning kõige vähem linnukasvatajatele (16,9 tuh eurot), peamiselt ehitamiseks (92% määratud toetuse summast). Kui taimekasvatajatele, segatootjatele, piimatootjatele, loomakasvatajatele ja seakasvatajatele üle 90% määratud toetuse summast moodustas masinate, seadmete ja traktorite ostmine, siis püsikultuuridega ja aiandusega tegelevatel ettevõtjatel tehnika soetamisele määratud toetus moodustas vastavalt 36% ja 48% määratud toetuse summast. Püsikultuuridega tegelevatele ettevõtjatele määrati rohkem toetust ka istikute ostuks (42% määratud toetuse summast) ja ehitamiseks (18%) ning aiandusega tegelevatele ettevõtjatele ehitamiseks (24%), istikute (10,2%) ja mesindustarvikute (6,0%) ostuks. Linnukasvatajatel 92% määratud toetusest moodustas ehitustegevus.

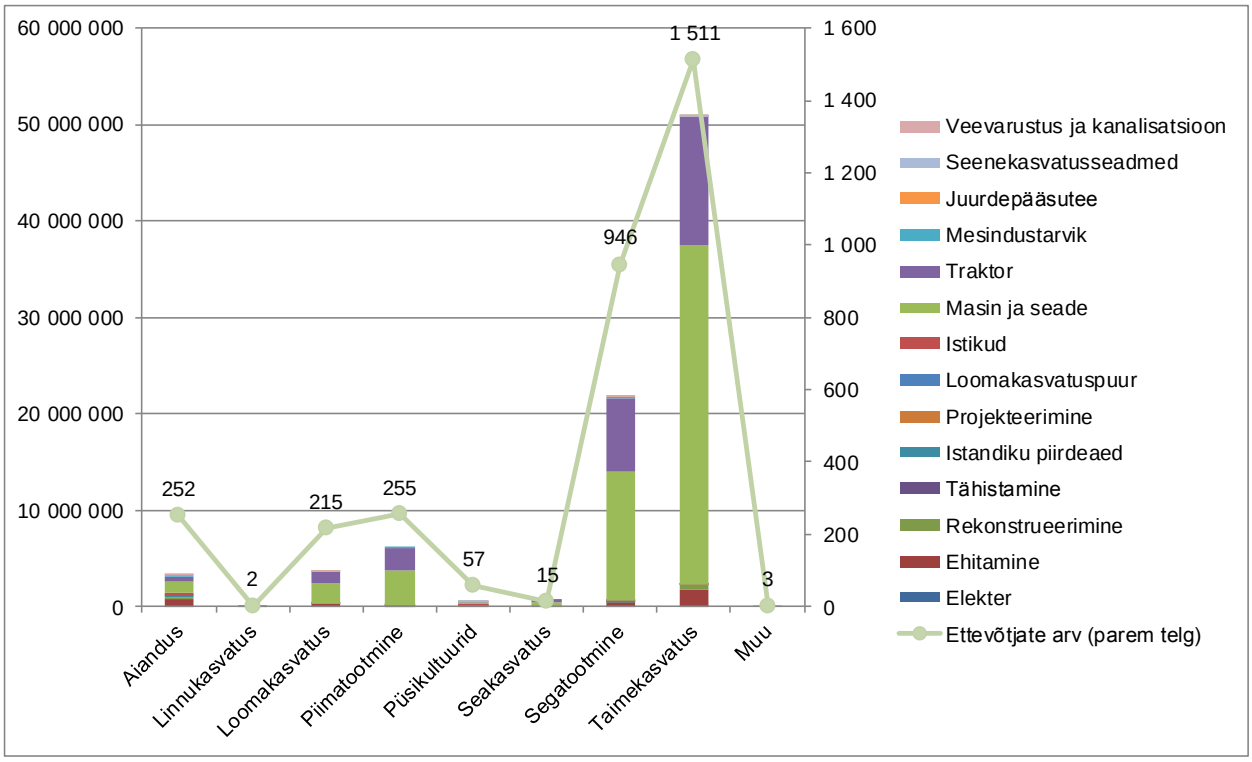

Joonis 2. V taotlusvoorus toetust saanud ettevõtjate arv, määratud summa ettevõtjate tegevusalade ja toetatud tegevuste lõikes, eurot

Aiandusega ja püsikultuuridega tegelevate ettevõtjate investeeringud on toetatud tegevuste arvu ja määratud toetuse summat arvestades kõige mitmekesisemad (ostetakse peamiselt masinaid, seadmeid, traktoreid ja istikuid ning investeeritakse ehitusse). Ülejäänud tegevusalade ettevõtjad kasutasid alameetme 1.4.1 toetust tegevuste arvu arvestades mitmekesiselt, kuid määratud toetuse summat arvestades jällegi ühekülgselt (osteti peamiselt masinaid, seadmeid ja traktoreid). Linnukasvatajad kasutasid toetust ühekülgselt, peamiselt ehitamiseks.

Tabelis 4 on toodud toetatud tegevuste detailsem kirjeldus. Tabeli moodustamiseks kasutati taotleja enda poolt toetuse taotlusvormile kirjutatud investeeringuobjekti detailsemat kirjeldust. Alameetme 1.4.1 raames toetati 7 644 objekti või tegevust. Tegevuste detailse kirjelduse alusel kõige enam toetati alameetme 1.4.1 raames mullaharimis- ja põllutööriistade ostmist (2 158 korda), traktori ostmist (1 147 korda), heina- ja silotarvikute ostmist (627 korda) ja niidukite ostmist (624 korda).

Tabel 4. Tegevuste detailsem kirjeldus, sulgudes kirjeldatud kordade arv

Tegevus	Detailsem tegevus	Toetatud tegevuste arv
Elekter	Elektrisüsteemi ehitamine	6
	Elektrisüsteemi rekonstrueerimine	2
	Elektrisüsteemi juurde kuuluva seadme ostmine ja paigaldamine	5
	Elektrivõrguga liitumine	12
Ehitamine	Kasvuhoone või kiletunneli ehitamine	38
	Hoidla, lao või punkri ehitamine	46
	Kuivati ehitamine	17
	Muu ehitamine	45
Rekonstrueerimine	Kasvuhoone või kiletunneli rekonstrueerimine	5
	Hoidla, lao või punkri rekonstrueerimine	5
	Kuivati rekonstrueerimine	5
	Muu rekonstrueerimine	22
Tähistamine	Tähistamine	2
Istandiku piirdeaed	Istandiku piirdeaia või konstruktsiooni ostmine või paigaldamine	42
	Istandiku muu tarviku ostmine või paigaldamine	14
Projekteerimine	Projekteerimistöö maksumus	46
	Vajaliku ehitusgeoloogilise ja –geodeetilise töö maksumus	10
Loomakasvatuspuur	Veise hoolduspuuri ostmine	11
	Muu loomakasvatuspuuri ostmine	17
Istikud	Viljapuude ostmine	27
	Marjapõõsaste ostmine	30
	Marjakultuuride ostmine	49
Masin ja seade	Mullaharimis- ja põllutööriistade ostmine	2 158
	Heina- ja silotarvikute ostmine	627
	Niiduki ostmine	624
	Kombaini (teravilja, kartuli ja aedvilja) ostmine	341
	Laaduri, koppa ja tõstuki ostmine	558
	Kuivati ostmine	178
	Farmiseadme ostmine	206
	Teraviljapunkri ostmine (sh tigude)	96
	Traktori ostmine	26
	Haagise, käru ostmine	463
	Muu masina ja seadme ostmine	606
Traktor	Traktori ostmine	1 121
Mesindustarvik	Mesilastaru ostmine	43
	Mesindusinventari ostmine	93
Juurdepääsutee	Juurdepääsutee ehitamine	14
	Juurdepääsutee rekonstrueerimine	3
Seenekasvatusseade	Seenekasvatusseade	5
Veevarustus, kanalisatsioon ja reoveepuhastus	Reoveepuhastussüsteemi ehitamine	2
	Vee- ja kanalisatsioonisüsteemi ehitamine	8
	Vee- ja kanalisatsioonisüsteemi rekonstrueerimine	1
	Vee- ja kanalisatsioonisüsteemi juurde kuuluva seadme ostmine ja paigaldamine	14
	Vee- ja kanalisatsioonivõrguga liitumine	1
KOKKU		**7 644**

2.1.4. ÜHISPROJEKTID

Sama investeeringuobjekti kohta saavad toetust taotleda ka kaks või enam taotlejat ühiselt ehk toetuse ühiskasutamise eesmärgil võivad sama investeeringuobjekti kohta toetust taotleda kaks või enam taotlejat ühiselt (edaspidi ühisprojekt). Ühisprojektide osatähtsus moodustas 7,3% esitatud (224 taotlust) ja 7,0% heakskiidetud taotluste (153 taotlust) arvust ning 19% taotletud (22,8 mln eurot) ja 18% määratud toetuse (15,4 mln eurot) summast. Taotlusvoorude lõikes on ühisprojektide arv ja osatähtsus heakskiidetud taotlustest aasta-aastalt kasvanud (joonis 3). ¾ projektide puhul oli kaks, 1/3 puhul kolm koostööpartnerit.

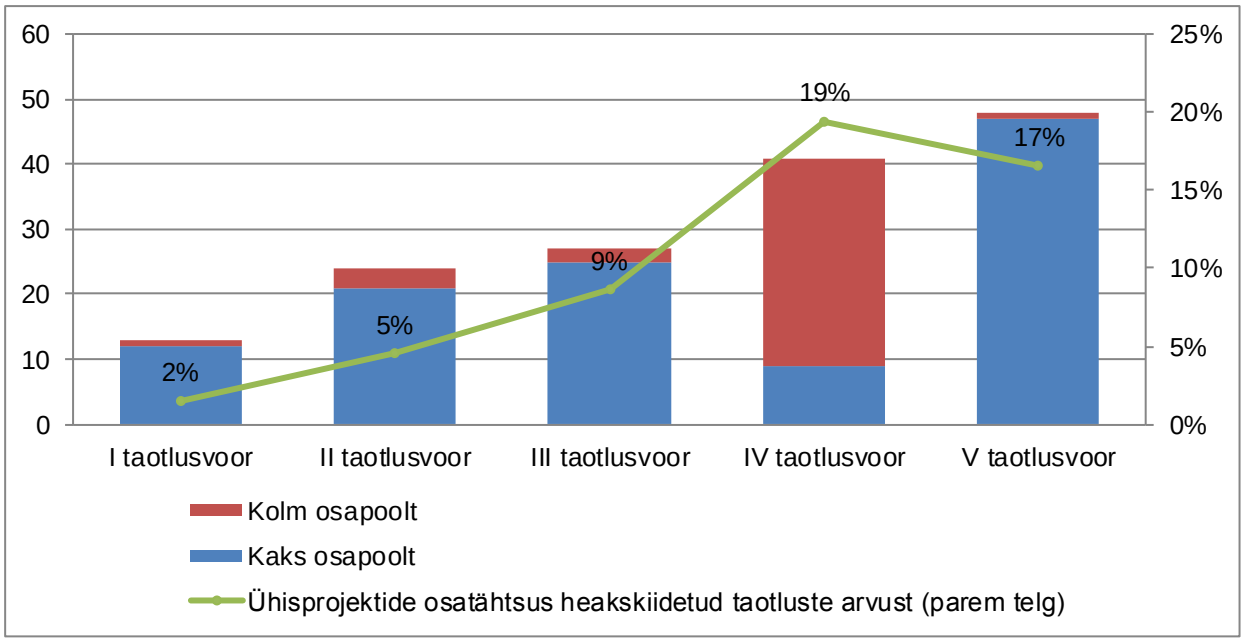

Joonis 3. Ühisprojektide arv ja osatähtsus heakskiidetud taotlustest taotlusvoorude lõikes, %

Kõikides taotlusvoorudes esitatud ja heakskiidetud ühisprojektidest 2/3 moodustasid taimekasvatajate projektid (tabel 5), kes taotlesid ja kellel määrati veidi üle 2/3 toetuse summast. Ülejäänud esitatud ja heakskiidetud ühisprojektidest ning taotletud ja määratud toetuse summast moodustasid segatootjate, piimatootjate, loomakasvatajate, seakasvatajate, aiandusega ja püsikultuuridega tegelevate ettevõtjate ühisprojektid. Linnukasvatajatel ja muu tegevusala esindajatel ei olnud ühtegi ühisprojekti. Taimekasvatajate domineerimine ühisprojektides võib tuleneda alameetme toetuse saamise tingimustest, taimekasvatajate toetuse piirmäära täituvusest (ligi ½ ühisprojektides osalevatest taimekasvatajatest oli individuaalselt alameetmest 1.4.1. toetust saanud 90,0 tuh ja enam eurot) või taimekasvatajate sesoonsest tegevusest, mis omakorda kajastub ettevõtjate majandusnäitajates.

Samas 22% seakasvatajate, 9,3% taimekasvatajate ja 7,4% püsikultuuridega tegelevate ettevõtjate heakskiidetud projektidest moodustasid ühisprojektid. Teiste ühisprojektides osalevate tegevusalade esindajate ühisprojektide osatähtsus jäi alla 7,0%.

Aasta-aastalt on mikroettevõtjatel kasvanud koostöövalmidus ja võime koostööd teha, mis võib tuleneda sellest, et ühisprojektidel on hindepunktide saamisel eelised teiste projektide

ees või ettevõtjad näevad ühistaotluses sama või teiste tegevusvaldkonna ettevõtjatega koostööd tehes pigem koostöö tugevusi ja eeliseid. Koostöö omakorda võib mikroettevõtete jätkusuutlikkuse ja konkurentsis püsimise seisukohast olla vajalik ning alameetme 1.4.1 rakendamise tulemuste alusel võib väita, et koostöö on sobiv või vajalik seakasvatajatel, taimekasvatajatel ning püsikultuuridega tegelevatel ettevõtjatel.

Tabel 5. Ühisprojektides osalevate ettevõtjate toetuse taotlemine ja heakskiitmine tegevusalade lõikes

Tegevusala	Taotluste arv	Taotletud toetuse summa, eurot	Heakskiidetud taotluste arv	Ühisprojektide osatähtsus heakskiidetud taotlustest	Toetatava investeeringu maksumus, eurot	Määratud toetuse summa, eurot	Keskmine määratud toetus, eurot
Aiandus	6	854 161	5	3,8%	1 649 788	786 650	157 330
Loomakasvatus	12	860 486	9	6,3%	1 360 685	687 439	76 382
Piimatootmine	13	1 306 762	9	5,5%	1 678 637	846 356	94 040
Püsikultuurid	2	46 897	2	7,4%	117 244	46 897	23 449
Seakasvatus	3	421 083	2	22,2%	646 256	305 836	152 918
Segatootmine	42	3 489 687	26	4,1%	4 849 089	2 328 516	89 558
Taimekasvatus	146	15 811 069	100	9,3%	21 530 067	10 379 497	103 795
KOKKU	**224**	**22 790 146**	**153**	**7,0%**	**31 831 765**	**15 381 191**	**100 530**

Keskmine määratud toetus oli ühisprojektide kohta 100,5 tuh eurot, mis on võrreldes mitteühisprojektidele keskmise määratud toetusega 2,9 korda suurem (mitteühisprojektide keskmine määratud toetus oli 35,1 tuh eurot). Keskmisest suuremat toetust määrati aiandusega tegelevatele ettevõtjatele (keskmine 157,3 tuh eurot), seakasvatajatele (keskmine 152,9 tuh eurot) ja taimekasvatajatele (keskmine 103,8 tuh eurot). Ülejäänud ettevõtjatele määrati keskmisest väiksemat toetust.

Tabel 6. Ühisprojektides osalevate ettevõtjate toetatava investeeringu maksumus ja määratud toetuse summa tegevuste lõikes

Tegevus	Toetatud tegevuste arv	Toetatava investeeringu maksumus, eurot	Määratud toetuse summa, eurot	Keskmine määratud toetus, eurot	Osatähtsus toetatud tegevuste arvust	Osatähtsus määratud toetuse summast
Elekter	1	22 395	11 197	11 197	0,4%	0,1%
Ehitamine	11	2 431 554	1 184 858	107 714	4,4%	7,7%
Rekonstrueerimine	4	341 565	151 551	37 888	1,6%	1,0%
Projekteerimine	7	5 234	2 459	351	2,8%	0,0%
Loomakasvatuspuur	2	9 275	4 920	2 460	0,8%	0,0%
Masin ja seade	150	21 588 978	10 635 917	70 906	59,8%	69,1%
Traktor	73	7 363 508	3 354 942	45 958	29,1%	21,8%
Juurdepääsutee	3	69 257	35 348	11 783	1,2%	0,2%
KOKKU	**251**	**31 831 765**	**15 381 191**	**61 280**	100,0%	100,0%

Viies taotlusvoorus kokku sai heakskiidu 153 ühistaotlust, millega toetati 251 tegevust (tabel 6). Toetust saadi kaheksale erinevale tegevusele. Toetust määrati eelkõige masinate ja seadmete (60% tegevustest, 68% toetatava investeeringu maksumusest ja 69% määratud toetuse summast)

ning traktorite ostuks (29% tegevustest, 23% toetatava investeeringu maksumusest ja 22% määratud toetuse summas). Ühisprojektide raames toetati ka ehitamist, projekteerimist, rekonstrueerimist, juurdepääsutee rajamist ja elektritöid, kuid seda tunduvalt väiksemas ulatuses ja mahus. Keskmine määratud toetus oli 61,3 tuh eurot, mis on võrreldes mitteühisprojektide raames keskmise määratud toetusega 2,6 korda suurem (mitteühisprojektide keskmine määratud toetus oli 23,9 tuh eurot). Keskmisest suuremat toetust määrati ehitamiseks (keskmine 107,7 tuh eurot) ning masinate ja seadmete ostuks (keskmine 70,9 tuh eurot). Ülejäänud tegevustele määrati keskmisest väiksemat toetust.

2.1.5. TOETUSE SAAMISE TÕENÄOSUS

Viie taotlusvooru keskmine toetuse saamise osatähtsus taotluste arvu alusel oli 72% ja taotletud toetuse summa alusel 74% (tabel 7). Kõige suurem määratud taotluste osatähtsus taotluste arvust ja taotletud toetuse summast oli I taotlusvoorus (mõlemal juhul 96%) ning kõige väiksem IV taotlusvoorus (vastavalt 40% ja 21%).

Viie taotlusvooru keskmine taotletud toetus oli 38,4 tuh eurot ja keskmine määratud toetus 39,6 tuh eurot. Suurim keskmine taotletud ja määratud toetuse summa oli viimases taotlusvoorus (vastavalt 42,3 tuh ja 44,7 tuh eurot) ja väikseim III taotlusvoorus (vastavalt 28,9 tuh ja 25,1 tuh eurot).

Tabel 7. Toetuse saamise osatähtsus, keskmine toetuse summa ja toetuse vähendamine taotlusvoorude lõikes

Taotlusvoor	Toetuse saamise osa-tähtsus taotluste arvust, %	Toetuse saamise osatähtsus taotletud toetuse summast, %	Keskmine taotletud toetus, eurot	Keskmine määratud toetus, eurot	Toetuse vähendamise summa, eurot	Vähen-datud toetusega taotluste arv
I taotlusvoor	95,5	96,1	41 467	41 750	46 765	6
II taotlusvoor	92,4	91,0	40 840	40 235	24 178	3
III taotlusvoor	67,0	58,3	28 903	25 126	160 009	26
IV taotlusvoor	39,8	50,8	34 704	44 300	68 013	11
V taotlusvoor	49,0	51,8	42 278	44 713	65 975	3
KESKMINE	**71,9**	**74,2**	**38 412**	**39 649**	**364 940**	**49**

Taotlusvoorudes vähendati heakskiidetud taotlustel toetuse summat kokku 364,9 tuh euro ulatuses, mis moodustas 0,4% määratud toetuse summast. Toetust vähendati 49 heakskiidetud taotlusel, mis moodustas 2,2% heakskiidetud taotluste arvust. Vähendamise täpseid põhjusi antud uuringu käigus ei kogutud, kuna vähendatud toetuse summaga heakskiidetud taotluste arv moodustas kõigist heaskiidetud taotlustest väga väikese osa.

Toetuse saajatel alameetme 1.4.1 abikõlblike tegevuste määratlemisega suuri raskusi ei esine, kuna vaid 2,2% heakskiidetud taotlustel vähendati toetuse suurust.

2.2. TOETUSE VÄLJAMAKSMINE

Viie taotlusvooru väljamakseid saanud taotlusi oli 1 846 (seisuga 05.06.2012) ning väljamakstud toetuse summa kokku oli 68,3 mln eurot (tabel 8), moodustades 84% heakskiidetud taotluste arvust ja 78% määratud toetuse summast. Keskmine väljamakstud toetus oli 37,0 tuh eurot. Toetusi oli välja maksmata 18,8 mln euro ulatuses.

Tabel 8. Väljamakstud taotlused taotlusvoorude lõikes

Taotlusvoor	Väljamakseid saanud taotluste arv	Väljamakstud toetuse summa, eurot	Osatähtsus heaks-kiidetud taotlustest, %	Osatähtsus määratud toetuse summast, %	Keskmine välja-makstud toetus, eurot	Välja-maksmata määratud toetuse summa, eurot
I taotlusvoor	841	34 242 589	99,1	96,6	40 717	1 203 408
II taotlusvoor	517	19 559 199	97,0	91,2	37 832	1 886 068
III taotlusvoor	297	6 973 670	94,9	88,7	23 480	890 685
IV taotlusvoor	172	7 198 276	81,5	77,0	41 850	2 149 127
V taotlusvoor	19	287 900	6,6	2,2	15 153	12 678 871
KOKKU	**1 846**	**68 261 655**	**84,1**	**78,4**	**36 978**	**18 808 159**

Tegevusalade omavahelisel võrdlusel ilmnes, et taotlusvoorude lõikes keskmisest paremad tegevuste elluviimise tulemused olid segatootjatel (väljamakseid saanud taotlused moodustasid 92% heakskiidetud taotlustest ja toetuse summa 88% määratud toetuse summast, tabel 9) ning keskmisest kehvemad tegevuste elluviimise tulemused olid linnukasvatajatel (vastavalt 50% ja 8,2%).

Tabel 9. Väljamakstud taotlused tegevusalade lõikes

Tegevusala	Välja-makseid saanud taotluste arv	Välja-makstud toetuse summa, eurot	Osatähtsus heaks-kiidetud taotlustest, %	Osatähtsus määratud toetuse summast, %	Keskmine välja-makstud toetus, eurot	Välja-maksmata määratud toetuse summa, eurot
Aiandus	79	1 770 447	59,4	52,9	22 411	1 573 995
Linnukasvatus	1	1 385	50,0	8,2	1 385	15 497
Loomakasvatus	112	2 264 841	78,9	62,1	20 222	1 382 511
Piimatootmine	141	4 358 768	86,0	71,5	30 913	1 734 187
Püsikultuurid	12	127 241	44,4	26,1	10 603	359 445
Seakasvatus	6	569 829	66,7	70,9	94 972	233 956
Segatootmine	586	19 188 487	91,8	88,4	32 745	2 510 828
Taimekasvatus	909	39 980 656	84,3	78,5	43 983	10 933 536
Muu	0	0	0,0	0,0	0	64 204
KOKKU	**1846**	**68 261 655**	**84,1**	**78,4**	**36 978**	**18 808 159**

Toetuse väljamaksmise aktiivsus sõltub ettevõtja tegevusalast ja investeeringu liigist, millele toetust saadi. Üle 80% segatootjate, taimekasvatajate, piimatootjate, loomakasvatajate ja seakasvatajate väljamakstud tegevustest moodustasid masinate, seadmete ja traktorite ost, samal

ajal kui püsikultuuride ja aiandusega tegelevate ettevõtjate väljamakstud tegevused olid tunduvalt rohkem killustunud (lisaks tehnikapargi täiendamisele oli olulisel kohal ka istikute ost, istanduse piirdeaia rajamine, projekteerimine vms) ehk tehnikapargi soetamist või uuendamist saab ajalises mõttes kiiremini teha kui millegi rajamist või ehitamist. Muu tegevusala esindajatele ei olnud veel väljamakseid tehtud. Samas ei saa nende tegevusalade ettevõtjaid ebaedukateks lugeda, kuna toetust saadi IV ja V taotlusvoorus, kus esimesel juhul investeeringu rakendamisega on aega veel aasta (valdavalt 2013. aasta aprillini) ja teisel juhul kaks aastat (valdavalt 2014. aasta märtsini).

PRIA poolt märgitud projekti lõpetamise kuupäeva alusel (mis omakorda ei tähenda, et määratud toetuse summa oli täielikult välja makstud) oli lõpetatud projekte 77% heakskiidetud taotluste arvust. Ühegi väljamakseta projekte oli 16% ning ülejäänud projektide puhul oli suuremal või vähemal määral määratud toetuse summa välja makstud.

Tegevusalade lõikes lõpetatud projektide osatähtsus oli suurem segatootjatel (89% taotlustest oli lõpetatud, 565 taotlust) ja taimekasvatajatel (78% taotlustest, 840 taotlust, joonis 4) ning ühegi väljamakseta projektide osatähtsus oli suurem muu (100% taotlustest, kolm taotlust), püsikultuuride (56% taotlustest, 15 taotlust), linnukasvatuse (50% taotlustest, üks taotlus) ja aiandusega (41% taotlustest, 54 taotlust) tegelevatel ettevõtjatel. Väljamaksmata toetuse osatähtsus määratud toetusest oli madalaim segatootjatel (12%).

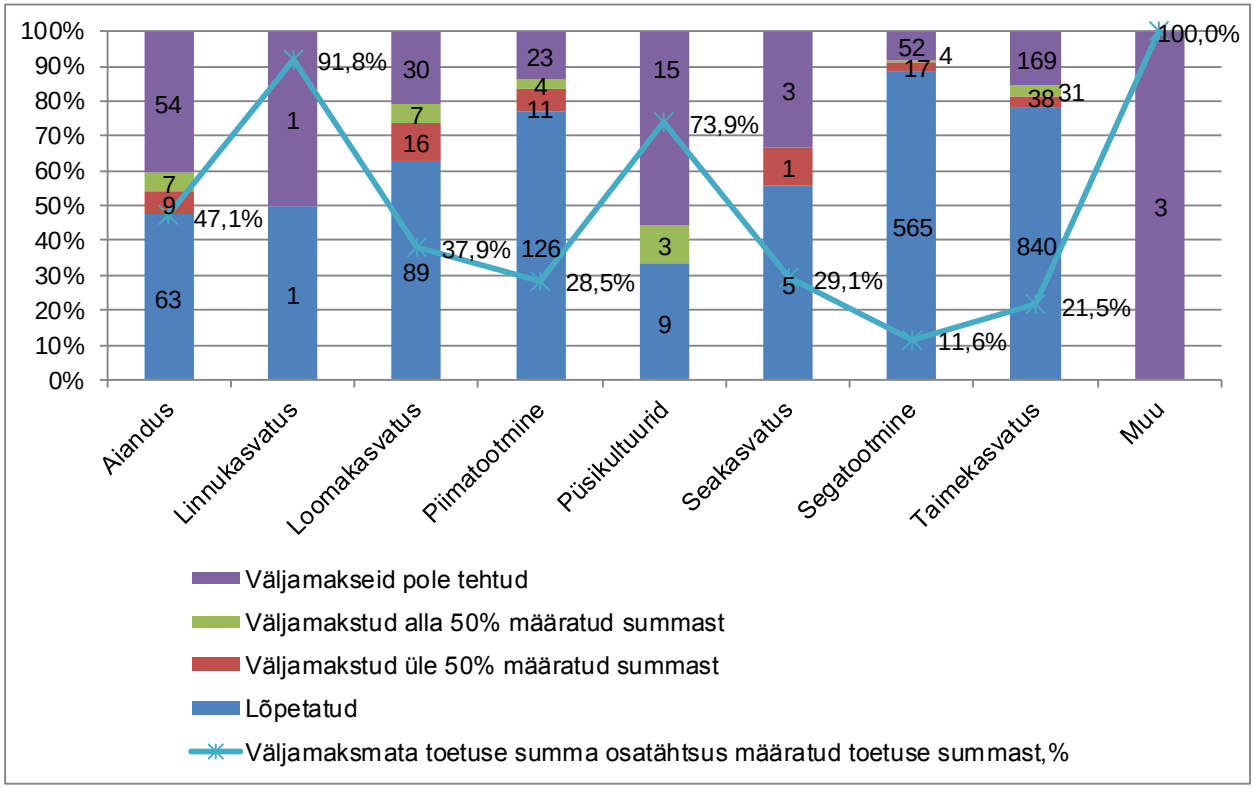

Joonis 4. Heakskiidetud taotluste arv väljamaksete alusel ning väljamaksmata toetuse summa osatähtsus määratud toetuse summast tegevusalade lõikes, %

I taotlusvooru määramise periood oli juunist kuni augustini 2008. a ning investeeringute teostamise lõpptähtaeg 2010. a juulis. Seisuga 05.06.2012 oli lõpetatud projekte 840 (99%

heakskiidetud taotlustest) ning 3,4% nimetatud taotlusvooru heakskiidetud taotlustele määratud toetuse summast oli välja maksmata (joonis 5). PRIA andmete alusel (mai 2012. a) oli I taotlusvooru ühe taotluse kuludokumendid veel menetluses, peale mille väljamakset võib taotlusvooru lõppenuks lugeda. II taotlusvooru määramise periood oli aprillist kuni novembrini 2009. a ning investeeringute teostamise lõpptähtaeg 2011. aasta oktoobris. Lõpetatud projekte oli 505 (95% heakskiidetud taotlustest) ning 8,8% nimetatud taotlusvooru heakskiidetud taotlustele määratud toetuse summast oli välja maksmata. Taotlusvooru neli projekti oli menetluses, kaks pikendatud ja üheksale taotlejale oli saadetud teavituskiri. Alameetme määruse järgi ka III taotlusvooru investeeringute teostamise lõpptähtaeg oli analüüsi koostamise hetkeks möödas (märts 2012. a), kuna toetuste määramise periood oli peaasjalikult aprillis 2010. a. Lõpetatud projekte oli 246 (79% heakskiidetud taotlustest) ning 11% taotlusvooru määratud toetuse summast oli välja maksmata. III taotlusvooru 33 projekti oli PRIAs menetluses, 29 projekti pikendatud ja 11 taotlejale oli saadetud teavituskiri. Kuigi IV taotlusvoorus toetatud investeeringute teostamiseks on aega veel aasta, on 51% projektidest lõpetatud ning 23% määratud toetuse summast välja maksmata. V taotlusvooru toetuste määramisest on möödas mõni kuu.

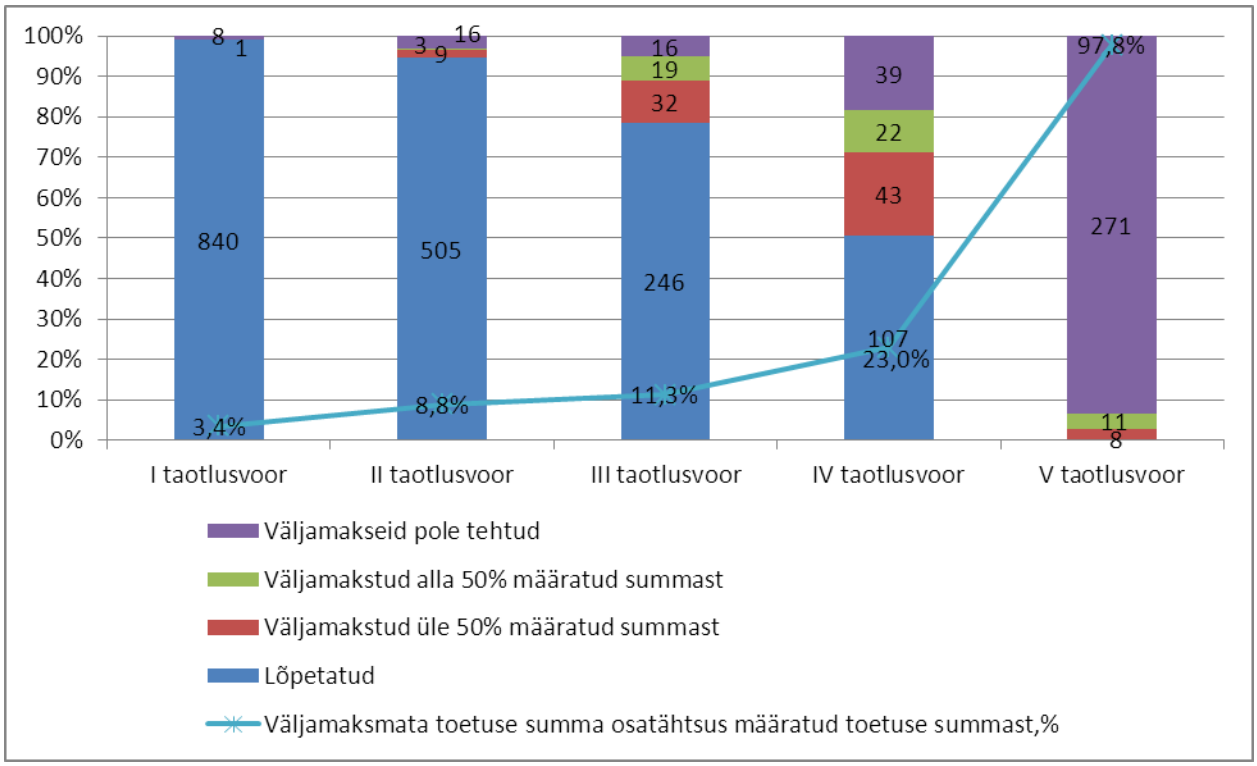

Joonis 5. Heakskiidetud taotluste arv väljamaksete alusel ning väljamaksmata toetuse summa osatähtsus määratud toetuse summast taotlusvoorude lõikes, %

Suhteliselt kõrget lõpetatud projektide osatähtsust (77%) ja madalat taotlusvoorude välja maksmata toetuse summa osatähtsust (22%) arvestades on toetusmeetme rakendumise määr võrreldes teiste MAK meetmete rakendumisega väga hea. Rakendumise väga hea tase võib peituda toetusobjektides (investeeritakse eelkõige seadmetesse, masinatesse ja traktoritesse). Kuigi meetme määruse järgi on ettevõtjatel investeeringu tegemiseks aega kaks aastat toetuse määramisest arvates, tegeletakse investeeringu mitterealiseerinud

ettevõtjatega mitu aastat peale investeeringu teostamise lõpptähtaega, et toetuse saajad saaksid enda plaanitud investeeringud ellu viia ning PRIA määratud toetussummad välja maksta.

Kolme esimese taotlusvooru ühegi väljamakseta või osaliselt makstud tegevused moodustasid 7,1% kolme taotlusvooru kõigist tegevustest. Kui kolme esimese taotlusvooru lõpetatud taotluste tegevusest 91% moodustasid masinate, seadmete ja traktorite ost, siis veel väljamaksmata või osaliselt makstud tegevustest 69% moodustasid masinate, seadmete ja traktorite ost, 8% istikute ostmine, 7% ehitamine, 3% mesindustarvikute soetamine ning 13% ülejäänud tegevused (iga tegevuse osatähtsus oli 2% või alla selle).

Toetatud tegevuste ning lõpetatud ja veel lõpetamata taotluste analüüs näitas, et nende tegevusalade esindajad, kes on toetust saanud peaasjalikult seadmete, masina ja traktorite ostuks, realiseerivad toetuse kiiremini kui aiandusega ja püsikultuuridega tegelevad ettevõtjad, kes on toetust saanud tunduvalt mitmekesisematele tegevustele (lisaks masinate, seadmete ja traktorite ostmisele ostetakse ka istikuid ning investeeritakse ehitusse).

2.3. ETTEVÕTJATE JAOTUMINE ETTEVÕTLUSVORMI ALUSEL

Toetus on suunatud ettevõtjatele. Ettevõtjaks loetakse FIEd, äriühinguid ja tulundusühistuid. 68% taotluste esitanutest olid FIEd, 31% osaühingud, 0,5% aktsiaseltsid ja 0,5% tulundusühistud (tabel 10). Kogu sektoriga võrreldes oli alameetme 1.4.1 toetuse taotlejate seas FIEde esindajate osatähtsus mõnevõrra madalam (sektoris moodustasid FIEd 75%), kuid OÜ esindajaid jällegi mõnevõrra kõrgem (sektoris moodustasid OÜd 23%). Tegevusalade lõikes valdavalt OÜ vormis tegutsesid seakasvatajad (92% seakasvatajatest) ja FIEna linnukasvatajad (100% linnukasvatajatest). Ülejäänud tegevusalade esindajate tegutsemise vorm oli sarnane toetuse saajate üldisele juriidilise vormi jagunemisele. Aasta-aastalt on FIEde osatähtsus taotlejaskonnas järjest kahanenud (77 protsendilt 52 protsendile) ning osaühingute osatähtsus jällegi kasvanud (21 protsendilt 46 protsendile). Aktsiaseltside ja tulundusühistute osatähtsus on aastaid püsinud muutumatuna. Sellist FIEde ja OÜde osatähtsuse muutuse tendentsi võib täheldada kogu sektoris tervikuna (kui 2007. aastal moodustasid FIEd 80%, siis 2011. aastal 75% ning 2007. aastal moodustasid OÜd 18%, siis 2011. aastal 23% sektori ettevõtjatest).

Kuna kogu sektoris ettevõtjate arv on aastate pigem kasvanud (2007. aastal 9 715 ettevõtjat, 2011. aastal 12 773 ettevõtjat), võib arvata, et iga aasta tekib juurde uusi ettevõtjaid, kes eelistavad tegutseda pigem OÜ kui FIE vormis. Samas on tegutsevatel ettevõtjatel võimalus aja jooksul muuta oma ettevõtlusvormi (näiteks FIE vormistamine OÜks).

Keskmisest väiksemat toetust taotlesid FIEd (keskmine taotletava toetuse summa 32,2 tuh eurot) ja keskmisest suuremat aktsiaseltsid (79,2 tuh eurot). Aasta-aastalt on aktsiaseltside keskmine

taotletava toetuse summa kasvanud. Ülejäänud toetuse saajatel keskmine toetuse summa vähenes kuni III taotlusvooruni, mis alates IV taotlusvoorust hakkas taas suurenema.

Tabel 10. Taotlejate jaotumine ettevõtlusvormi alusel

Taotlusvoor	AS		OÜ		FIE		TÜ	
	arv	keskmine taotletava toetuse summa, eurot	arv	keskmine taotletava toetuse summa, eurot	arv	keskmine taotletava toetuse summa, eurot	arv	keskmine taotletava toetuse summa, eurot
I taotlusvoor	1	14 572	191	55 570	689	37 603	8	40 872
II taotlusvoor	5	54 288	152	62 355	417	32 527	3	83 812
III taotlusvoor	4	65 719	135	39 218	326	23 868	2	79 778
IV taotlusvoor	3	92 098	188	48 243	338	26 685	1	28 041
V taotlusvoor	4	130 368	274	49 826	311	34 438	3	48 084
KOKKU	**17**	**79 215**	**940**	**51 179**	**2 081**	**32 188**	**17**	**53 545**
Osatähtsus, %	0,6	x	30,7	x	68,1	x	0,6	x
Põllumajanduse, metsanduse ja kalapüügi sektor (2011)*, %	0,7	x	23,3	x	75,2	x	0,6	x

*Statistikaamet. www.stat.ee 01.08.2012

Toetuse saajate üldine jagunemine juriidilise vormi alusel sarnanes taotlejate üldisele jagunemisele. 69% toetuse saajatest olid FIEd, 30% osaühingud, 0,5% aktsiaseltsid ja 0,6% tulundusühistud (tabel 11). Aastate jooksul on oluliselt vähenenud FIEde osatähtsus (79 protsendilt 41 protsendile) ja oluliselt kasvanud osaühingute osatähtsus (20 protsendilt 58 protsendile). Keskmisest väiksemat toetust määrati FIEdele (33,8 tuh eurot) ja keskmisest suuremat aktsiaseltsidele (86,6 tuh eurot). FIEdele on määratud keskmiselt 1,3-2,6 korda väiksemat toetust kui äriühingutele.

Võrreldes OÜdega FIEde väiksema taotletava ja määratud toetuse tingib arvatavasti FIEde tagasihoidlikumad rahalised võimalused.

Tabel 11. Toetuse saajate jaotumine ettevõtlusvormi alusel

Taotlusvoor	AS		OÜ		FIE		TÜ	
	arv	keskmine määratud toetuse summa, eurot	arv	keskmine määratud toetuse summa, eurot	arv	keskmine määratud toetuse summa, eurot	arv	keskmine määratud toetuse summa, eurot
I taotlusvoor	1	14 572	171	57 400	669	37 801	8	40 872
II taotlusvoor	5	54 288	131	62 121	394	32 448	3	83 812
III taotlusvoor	2	78 378	79	33 638	231	21 779	1	19 301
IV taotlusvoor	1	99 383	103	54 130	106	34 383	1	28 041
V taotlusvoor	3	165 578	167	47 083	119	38 684	1	3 696
KOKKU	**12**	**86 574**	**651**	**52 303**	**1 519**	**33 807**	**14**	**44 961**
Osatähtsus, %	0,5	x	29,7	x	69,2	x	0,6	x

Viies taotlusvoorus kokku määrati toetust 87,1 mln euro ulatuses, millest 59% on määratud FIEdele, 39% osaühingutele, 1% aktsiaseltside ja 1% tulundusühistutele. Heakskiidetud korduvtaotluste osatähtsus heakskiidetud taotluste arvust oli madalaim osaühingutel (12%). FIEdel korduvtaotluste osatähtsus oli 22%, tulundusühistutel 29% ja aktsiaseltsidel 33%.

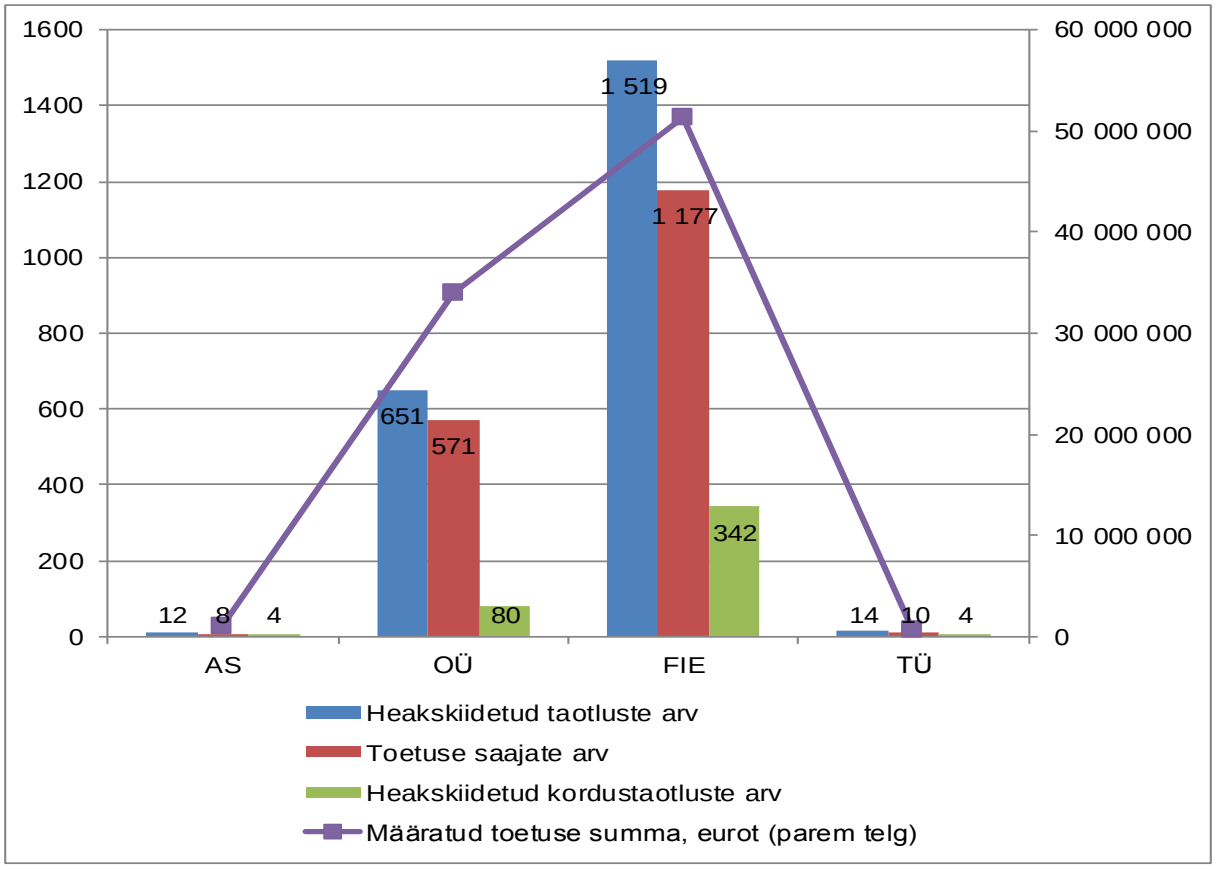

Joonis 6. Viie taotlusvooru heakskiidetud taotluste, kordustaotluste ja toetuse saajate arv ning määratud toetuse kogusumma (eurot, parem telg) ettevõtlusvormi alusel

Üle ½ alameetme 1.4.1 määratud toetuse summast on suunatud FIEde tegevuste arendamiseks. Kuigi FIEde keskmine määratud toetuse summa oli võrreldes äriühingutega tunduvalt väiksem, oli FIEde hulgas tunduvalt rohkem korduvalt toetuse saajaid. FIE-d eelistavad planeerida korraga väiksemaid investeeringukohustusi, mis suurendab oluliselt taotluste arvu kordustaotluste näol. Seega on FIEd aktiivseimad toetuse taotlejad ning kellele on enamus alameetme toetusest ka määratud.

Projekti lõpetamise kuupäeva alusel keskmisest edukamad projektide lõpetajad olid tulundusühistud ja FIEd, kuna nende lõpetatud projektide osatähtsus oli vastavalt 93% ja 84% heakskiidetud taotluste arvust. Ka aktsiaseltside ja osaühingute lõpetatud projektide osatähtsus oli suhteliselt kõrge (vastavalt 75% ja 61% heakskiidetud taotluste arvust).

2.4. MAAKONDLIK JAOTUS

Järgnevalt on analüüsitud heakskiidetud taotluste ja määratud toetuse jagunemist maakondade lõikes. Maakonna määramise aluseks oli toetuse taotleja poolt taotlusvormil nimetatud rakendamispiirkonna maakond. Toetuse rakendamispiirkonnaks oli 0,4% taotluse puhul märgitud kaks maakonda. Nendel juhtudel kaasati analüüsi see maakond, kuhu planeeriti rahalises mõttes kallimat objekti ning koostööprojektide puhul kaasati analüüsi projektis suurema osalusega osaniku tegutsemispiirkond.

Investeeringu asukohast lähtuvalt oli heakskiidetud taotlusi kokku kõige rohkem Tartumaal (kokku 234 taotlust), kuhu oli ka kõige rohkem toetust määratud (10,6 mln eurot, joonis 7). Keskmisest vähem heakskiidetud taotlusi oli viies taotlusvoorus kokku Põhja-, Lääne ja Kirde-Eesti maakondades, kuhu oli ka keskmisest vähem toetust määratud (igas maakonnas alla 4,9 mln euro).

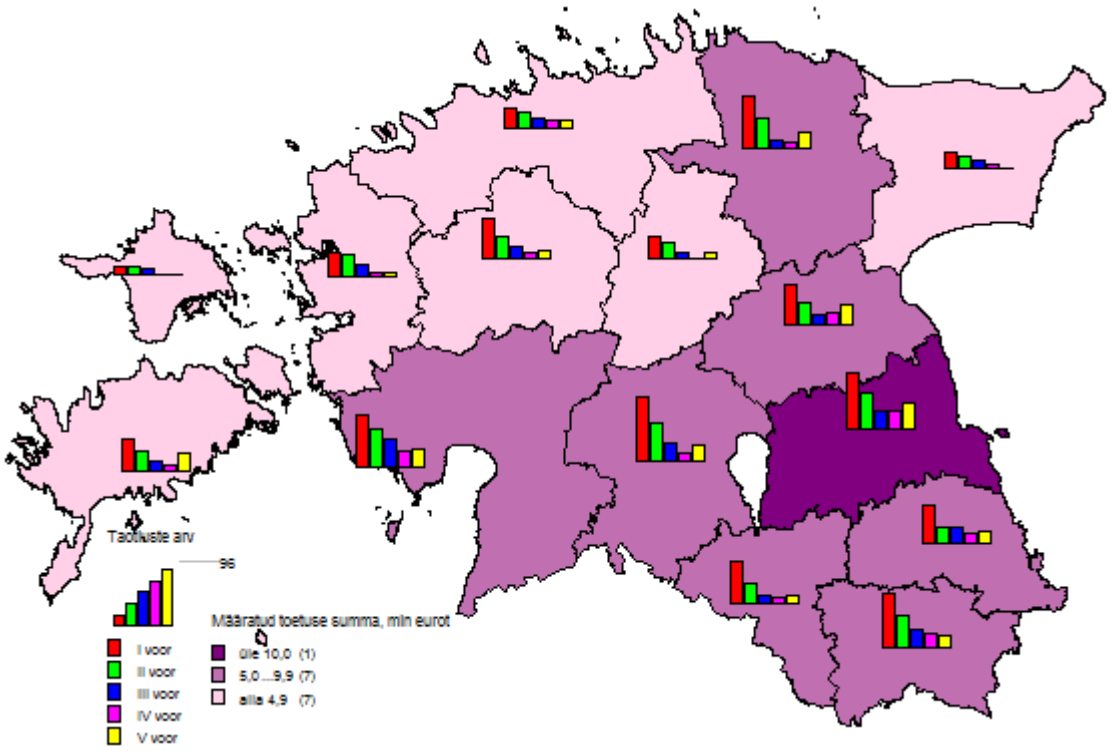

Joonis 7. Heakskiidetud taotluste arv taotlusvoorude lõikes ja määratud toetuse kogusumma, mln eurot

Alameetme 1.4.1. toetust on määratud peaasjalikult Kagu-, Lõuna- ja Edela-Eesti maakondade põllumajandusettevõtjatele. Eesti traditsiooniliste põllumajandus-piirkondade nagu Jõgeva- ja Järvamaa mikroettevõtjate toetuste taotlemisaktiivsus ning sellest tulenevalt ka toetuste määramine on osutunud aga tagasihoidlikuks.

Statistikaameti andmetel oli 2011. aastal Eestis kokku 923,2 tuh ha toetusõiguslikku maad[1]. Keskmine alameetmest 1.4.1 viies taotlusvoorus määratud toetuse summa toetusõigusliku maa kohta oli 94 eurot hektari kohta. Määratud toetuse summa oli suurem Ida- ja Kagu-Eesti kuues maakonnas ning väiksem Harjumaal ja sellega piirnevates maakondades (joonis 8).

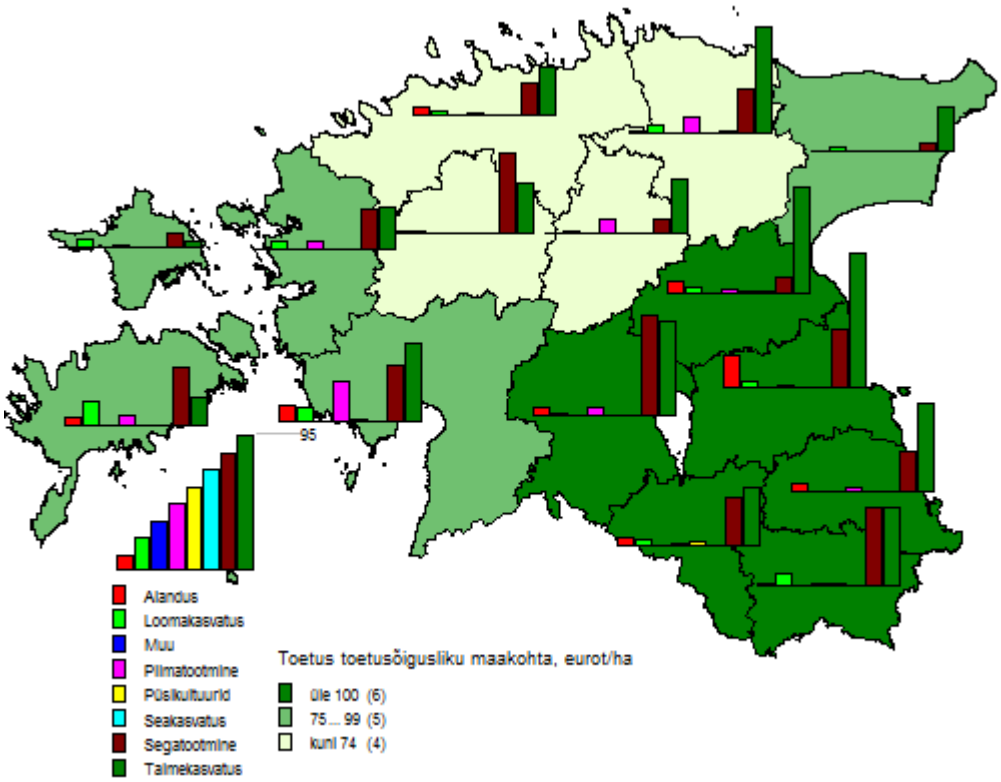

Joonis 8. Määratud toetuse summa maakonna toetusõigusliku maa kohta (eurot/ha) ja toetust saanud ettevõtjate (N=1 501) tegevusala

Joonisel 8 on toodud alameetmest 1.4.1 toetust saanud ettevõtjate arv tegevusalade ja maakondade lõikes. Tegevusala määramise aluseks oli toetuse taotleja enda poolt taotlusvormidel kirjeldatud tegevusala. Korduvalt alameetmest toetust saanud ettevõtjate puhul võib esineda olukordi, kus erinevatest taotlusvoorudest toetust taotledes on ettevõtjad nimetanud erinevaid tegevusalasid. Analüüsil võeti arvesse ettevõtja poolt esmamainitud tegevusala ehk kui ettevõtja nimetas ennast I taotlusvoorus toetuse taotlemisel taimekasvatajaks ning järgmistes taotlusvoorudes segatootjaks, siis arvestati ettevõtja ka järgnevates voorudes segatootjaks. Kõikides maakondades domineerisid taimekasvatajad ja segatootjad. Piimatootjaid oli keskmisest enam Pärnumaal, aiandusega tegelevaid ettevõtjaid Tartumaal ja loomakasvatajaid Saaremaal. Ülejäänud tegevusalade esindajaid oli väga vähe ning piirkondlikke erisusi tegevusalade esindajate vähesuse tõttu ei olnud võimalik esile tuua.

[1] Põllud, mille pindala on vähemalt 0,30 ha ning mille kohta on PRIA Põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris andmed (vastab ÜPP seaduse §14 lg 2 p 1 ja 2 sätestatud nõuetele). Toetusõiguslik maa jaguneb järgmiste kasutusviiside alusel: põllukultuurid, pikaajaline rohumaa, looduslik rohumaa, püsikultuurid ja muu maa.

2.5. MAKSIMAALSE TOETUSE PIIRMÄÄRA TÄITUMINE

Ettevõtjal on aastatel 2007-2013 võimalik alameetmest 1.4.1 toetust saada maksimaalselt 100 000 eurot. Kui toetust taotleb tulundusühistu või vähemalt kolm taotlejat ühiselt (ühisprojektiga), on maksimaalne toetuse suurus projekti kohta kokku 300 000 eurot. Üks taotleja ei saa üksi, tulundusühistu liikmena ja teiste taotlejatega ühiselt (ühisprojektiga) kokku taotleda toetust rohkem kui 200 000 eurot. Kontserni kuuluv taotleja ei saa kontserni kohta taotleda toetust rohkem kui 100 000 eurot.

Alameetme raames oli viies taotlusvoorus kokku toetust määratud 1 501 ettevõtjale, kelle keskmine määratud toetus oli 58,0 tuh eurot (tabel 12), mis omakorda moodustas 58% maksimaalsest toetuse määrast toetuse saaja kohta. ¾ ettevõtjate viies taotlusvoorus kokku määratud toetuse summa jäi alla 90,0 tuh euro ning ¼ ettevõtjate toetus ületas 90,0 tuh euro.

Alameetme toetuse piirmäära ühe ettevõtja kohta arvestades on ¾ nimetatud alameetmest toetatud ettevõtjatel veel võimalus ühisprojektitagi alameetme 1.4.1 raames toetust taotleda.

Tabel 12. Toetuse saajate viie taotlusvooru keskmine ja määratud toetuse tegevusalade lõikes

Tegevusala	Ettevõtjate		Määratud toetuse		Keskmine määratud toetus ettevõtja kohta, eurot
	arv	%	summa, eurot	%	
Aiandus	87	5,8	2 836 289	3,2	32 601
Loomakasvatus	90	6,0	3 189 061	3,7	35 434
Piimatootmine	92	6,1	4 525 297	5,2	49 188
Püsikultuurid	18	1,2	527 921	0,6	29 329
Seakasvatus	7	0,5	757 016	0,9	108 145
Segatootmine	490	32,6	25 169 511	28,9	51 366
Taimekasvatus	715	47,6	50 058 111	57,5	70 011
Muu	2	0,1	6 607	0,0	1 652
KOKKU	**1 501**	**100,0**	**87 069 814**	**100,0**	**58 008**

Järgnevalt on analüüsitud alameetmest toetust saanud ettevõtjatele määratud toetuse summat tegevusalade lõikes. Tegevusala määramise metoodika on ära toodud eelmise alapeatüki lõpus. Kõige rohkem oli toetuse saajate hulgas taimekasvatusega (715 ettevõtjat, 48% toetuse saajatest) ja segatootmisega (490 ettevõtjat, 33% toetuse saajatest) tegelevaid ettevõtjaid. Nimetatud tegevusalade ettevõtjatele määratud toetuse kogusumma (75,2 mln eurot) moodustas kokku 86% viie taotlusvooru määratud toetuse kogusummast. Kõige vähem oli toetuse saajate seas seakasvatajaid (7 ettevõtjat) ja muu tegevusala esindajaid (2 ettevõtjat). Keskmisest suurema toetus ettevõtja kohta oli seakasvatajatel (108,1 tuh eurot) ning keskmisest väiksem muu tegevusala esindajatel (1,7 tuh eurot).

Alameetme raames on ettevõtjate arvu (48% toetuse saajatest) ja määratud toetuse kogusummat (57% määratud toetuse summast) arvestades kõige enam toetatud Eestile traditsioonilist põllumajandusvaldkonda nagu taimekasvatus.

3. ETTEVÕTJATE SEOS TEISTE MAK MEETMETEGA

Peatükk sisaldab ülevaadet alameetmest 1.4.1 toetust saanud ettevõtjate MAK 1., 3. ja 4. telje meetmete (v.a alameede 1.4.1) kasutusest perioodil 01.01.2012–05.06.2012 ehk kui palju alameetmest 1.4.1 toetust saanud ettevõtjad on saanud toetust MAK teistest meetmetest ning kui suures ulatuses. MAK 2. telje toetusi rakendamistulemuste analüüsis ei käsitleta.

Analüüsimisel selgus, alameetmest 1.4.1 toetust saanud 1 501 ettevõtjast 1 190 ettevõtjat (79% alameetme 1.4.1 toetuse saajatest) oli vaadeldaval perioodil saanud toetust ka MAK teistest meetmetest. MAK muudest meetmetest oli alameetme 1.4.1 toetuse saajatele määratud 51,4 mln euro ulatuses toetust.

Ettevõtjatele oli toetust määratud MAK 1., 3. ja 4. telje 12 erinevast meetmest ja alameetmest. Keskmiselt oli ettevõtjale toetust määratud 1,4 erinevast meetmest või alameetmest (mediaan 1,0). 69% ettevõtjatest oli toetust saanud ühest, 25% kahest ja 6% kolmest või enamast meetmest. Maksimaalselt oli ühele toetuse saajale määratud toetust kuuest erinevast meetmest.

Toetust saadi peamiselt põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime suurendamiseks ehk 1. telje meetmetest. 1. telje meetmetest sai toetust 1 160 ettevõtjat, kellele määrati toetust 43,6 mln eurot (keskmiselt 37,6 tuh eurot ettevõtja kohta). 3. telje meetmetest sai toetust 112 ettevõtjat, kellele määrati toetust 13,4 mln eurot (keskmiselt 119,3 tuh eurot ettevõtja kohta) ja Leader meetmest sai toetust 54 ettevõtjat, kellele määrati toetust 2,1 mln eurot (39,2 tuh eurot ettevõtja kohta).

Meetmete lõikes oli kõige enam nõuandeteenuse toetuse saajaid (1 040 toetuse saajat, 87% kõigist toetuse saajatest) ning määratud toetuse summa alusel oli suurim loomakasvatusehitiste investeeringutoetus (26,9 mln eurot, 52% määratud toetuse kogusummast, joonis 9). Märkimisväärselt oli ka noore ettevõtja (meede 1.2) ja majandustegevuse mitmekesistamise (meede 3.1) toetuse saajaid.

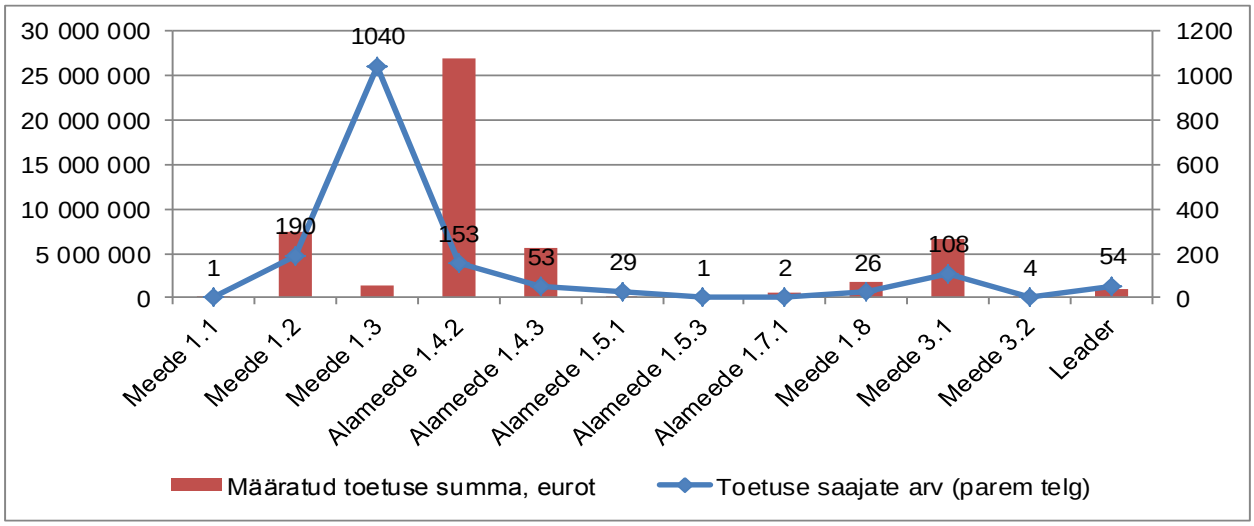

Joonis 9. Toetuse saajate arv (parem telg) ja määratud toetuse summa (eurot) MAK meetmete lõikes (v.a alameede 1.4.1)

Alameetmest 1.4.1 toetust saanud ettevõtjad on aktiivselt kasutanud MAK muude meetmete võimalusi. Kasutatud on eelkõige neid meetmeid, mille eesmärgiks on muuta ettevõtjaid konkurentsivõimelisemaks.

Aktiivne nõuandeteenuse kasutamine võib viidata muude investeeringutoetuste võimaluste saamisele.

Kuna alameede 1.4.1 on suunatud maapiirkondades tegutsevatele mikroettevõtjate, võib seletada alameetmest 1.4.1 toetust saanud ettevõtjate aktiivset toetuse saamist alameetmetest 1.4.2, 1.4.3, meetmest 1.2 ja 3.1 sellega, et mikropõllumajandusettevõtted on täitnud nimetatud meetmete toetuse saamise tingimused.

4. MEETME SIHTTASEMETE EELDATAV TÄITUMINE

Meetme rakendamistulemuste hindamisel kasutati ühe kriteeriumina alameetme 1.4.1 sihttasemete eeldatava täitumise hindamist. Meetme sihttasemed jagunevad kolme indikaatori vahel. Alljärgnevas tabelis 13 on toodud indikaatorite liigid, indikaatorid ja sihttasemed.

Tabel 13. Alameetme 1.4.1 sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandusettevõtjate arv	1 900 programmiperioodi kohta
	Tehtud investeeringute maht	192 mln eurot / programmiperioodi kohta
Tulemusnäitaja	Põllumajandusettevõtjate arv, kes toodavad uusi tooteid või kasutavad uusi tootmisviise	700 programmiperioodi kohta
Mõjunäitaja	Netolisandväärtus, PPS	Kasvab programmiperioodi lõpuks
	Brutolisandväärtuse muutus tööjõuühiku kohta	Kasvab 40% programmiperioodi lõpuks

Allikas: MAK (Põllumajandusministeerium, 2011)

Sihttase 1 – toetust saanud põllumajandusettevõtjate arv – 1 900.

Rakendamistulemuste analüüsi koostamise hetkeks oli toimunud viis taotlusvooru, mille tulemusel toetati alameetmest 1.4.1 1 501 mikroettevõtja tegevust. Poolteist aastat enne programmperioodi lõppu on sihttasemest täidetud 79%. Veel IV taotlusvooru järgselt oli sihttasemest täidetud 71%. Keskmiselt sai toetuse saaja toetust 1,5 korda ehk 2/3 toetuse saajatest sai alameetmest 1.4.1 toetust üks kord ning 1/3 sai toetust kaks või enam korda (sh osalemine koostööprojektides). Igasse taotlusvooru on lisandunud 106 kuni 257 esmakordselt toetuse saajat. Alates II taotlusvoorust kahanes esmakordselt toetuse saajate osatähtsus kuni III taotlusvooruni (51 protsendilt 44 protsendini) ning IV taotlusvooru järgselt hakkas esmakordselt toetuse saajate osatähtsus tõusma (56 protsendini, joonis 10).

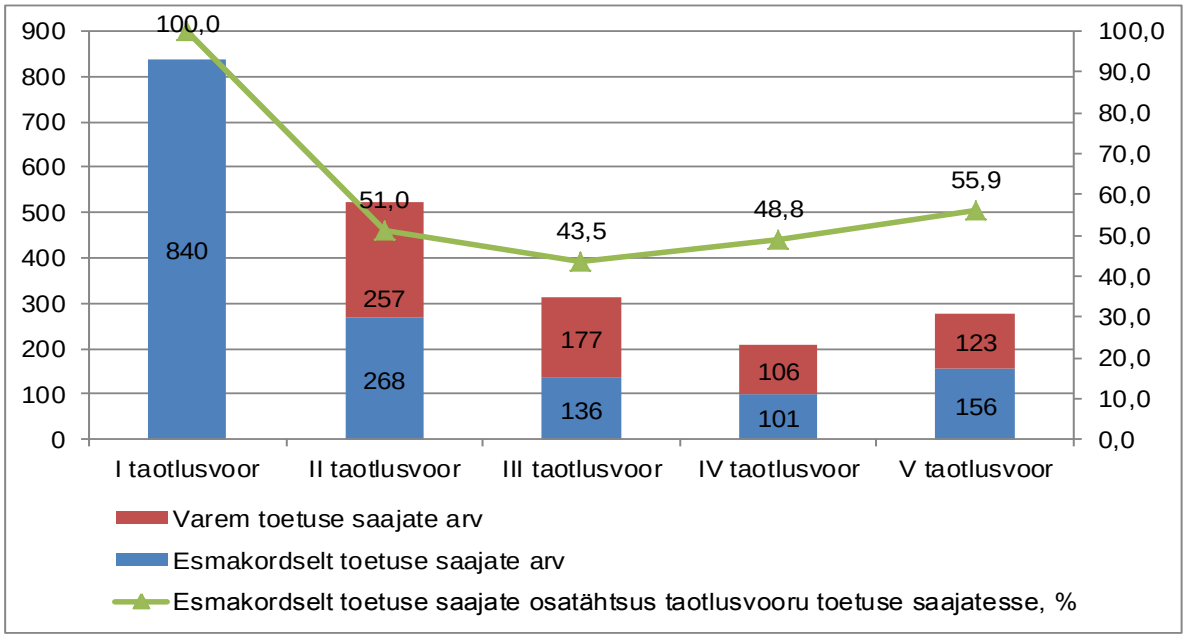

Joonis 10. Alameetmest 1.4.1 esmakordselt ja varem toetuse saajad

Toetust saanud põllumajandusettevõtjate sihttaseme täitmine poolteist aastat enne MAK lõppu võib osutuda keeruliseks või jääb saavutamata, kuna esmakordselt toetuse saajate osatähtsus toetuse saajate seas ei ole kõrge.

Sihttase 2 – investeeringute maht - 192 mln eurot.

Heakskiidetud taotluste elluviimisel investeeritakse maapiirkondadesse 185,8 mln eurot. 2013. aastaks seatud sihttasemest oli rakendamistulemuste analüüsi momendiks täidetud 97%. Veel IV vooru järgselt oli sihttasemest täidetud 76%.

Programmperioodi lõpuks investeeringute mahu sihttase täidetakse.

Sihttase 3 - uusi tooteid tootvate või uusi tootmisviise kasutavate põllumajandusettevõtjate arv - 700.

Uuteks toodeteks ja tehnoloogiateks loetakse põllumajanduslikku tegevust, mis viib uuel viisil toote tootmiseni või muudab toote koostist. Uus tehnoloogia on seni kasutusel oleva tehnoloogiaga võrrelduna olemuslikult uus. Andmeid uue tehnoloogia kohta on püsihindaja kogunud III, IV ja V taotlusvooru taotlustelt. Uue tehnoloogiana arvestati neid projekte, kus toetuse taotlusele oli märgitud, et ettevõtjal puudub toetusobjektiga sarnane põhivara ning investeering moodustas vähemalt 100% toetuse saaja olemasoleva põhivara väärtusest. Uusi tooteid eraldi ei loetletud.

III ja IV taotlusvooru puhul oli uue tehnoloogia arvestamisel vajalikud andmed (põhivara väärtus ning märge samalaadse põhivara puudumise kohta) olemas 335 taotluse puhul. 335-st analüüsitud taotlusest 67 korral (20%) võtsid toetuse saajad seoses toetatud investeeringuga kasutusele uue tehnoloogia. Laiendades tulemust kõigi heakskiidetud taotluste peale (1 905 taotlust) selgus, et neljas esimese taotlusvoorus kokku võeti 381 juhul kasutusele uus tehnoloogia (tabel 14).

V taotlusvoorus esitatud ja heakskiidetud taotlusele märkis 134 ettevõtjat, et alameetme 1.4.1 toel soetatavale põhivarale puudub tal eelnevalt sarnane põhivara. Kasutades III ja IV taotlusvooru puhul kasutatud uue tehnoloogia arvutamisel meetodit, võttis V taotlusvooru andmete alusel uue tehnoloogia kasutusele 75 ettevõtjatest. Uue tehnoloogia arvutamise meetodit rakendades võtab uue tehnoloogia kasutusele 456 ettevõtjate ja hakkab uut toodet tootma seitse ettevõtjat. Seega on sihttasemest täidetud 66%.

Tabel 14. Uue tehnoloogia ja uue toote arvestus

Taotlusvoor	Uus tehnoloogia	Uus toode
I kuni IV taotlusvoor	381	7
V taotlusvoor	75	0
KOKKU	**456**	**7**

Uute toodete tootvate ja/või uusi tootmisviise kasutatavate ettevõtjate sihttaseme täitmine programmperioodi lõpuks jääb tõenäoliselt saavutamata.

Sihttase 4 – BLV ja NLV suureneb.

Alameetme määruse järgi I taotlusvooru investeeringutoetuse rakendamises lõpp pidi olema 2010. aasta suve lõpul (v.a vaided) ja II taotlusvooru puhul 2011. aasta kevadel (v.a vaided). I taotlusvoorus lõpetatud projektide osatähtsus oli ligi 100% ning II taotlusvoorus 98%. Sellest tulenevalt kaasati BLV ja NLV analüüsi I ja II taotlusvoorus toetust saanud ettevõtjad, kellele oli seisuga 05.06.2012 toetus kas osaliselt või täielikult välja makstud ning kelle majandusnäitajad olid aastate 2007–2010 kohta püsihindajale kättesaadavad. Et analüüsi tulemused oleksid aastate lõikes võrreldavad, analüüsiti vaadeldava perioodi igal aastal samasid ettevõtjaid (N=163). Analüüsiti üksnes äriühinguid, kuna valimisse sattunud FIEde arv osutus analüüsimiseks väga tagasihoidlikuks.

BLV arvutamiseks kasutati järgmist valemit:
BLV= müügitulu + varude jääkide muutus + oma tarbimine ─ kaubad, toore, materjalid ja teenused ─ muud tegevuskulud ─ muud ärikulud.
NLV arvutamseks kasutati järgmist valemit: NLV= BLV – kulum.

Toetuse määramise eel, 2007. aastal, oli toetuse saajate keskmine BLV 48,8 tuh eurot ning NLV 32,3 tuh eurot (tabel 15). Toetuse määramise ja rakendamise perioodil ettevõtjate BLV ja NLV vähenes oluliselt, kuid investeeringu elluviimise järgselt on nimetatud majandusnäitajad taas suurenema hakanud. Üldistatult võib öelda, et toetust saanud ettevõtjate ja kogu sektori BLV muutuse trendid on sarnased (BLV langes kuni 2009. aastani ning 2010. aastast hakkas tõusma), kuigi toetuse saajate BLV keskmine muutus on olnud oluliselt suurem võrreldes taime- ja loomakasvatussektoriga üldiselt. Toetuse saajate BLV langus on suurem sektori keskmisest seetõttu, kuna investeeringutega on kasvanud tegevuskulud.

Tabel 15. Toetuse saajate BLV ja NLV aastatel 2007–2010

Näitaja	2007	2008	2009	2010	Keskmine muutus, % aastas
Keskmine BLV toetuse saaja kohta, eurot/toetuse saaja	48 821	21 602	7 959	24 242	-20,8%
Keskmine NLV toetuse saaja kohta, eurot/toetuse saaja	32 263	-3 333	-19 684	-6 768	-159,4%
Sektori* keskmine BLV ettevõtja kohta, eurot/ettevõtja	215 092	176 225	139 420	176 233	-6,4%

* Taime- ja loomakasvatussektor, SA andmetel

Bruto- ja netolisandväärtus on investeeringu järgselt võrreldes investeeringule eelneva ajaga oluliselt vähenenud, kuid alates 2009. aastast on taas veidi suurenema hakanud, järgides üldist majandusarengut. Samas saadud tulemust ei saa üldistada kogu alameetme 1.4.1 toetuse saajatele, kuna 68% toetuse saajatest on FIEd, kuid BLV ja NLV analüüsi kaasati üksnes äriühingud.

Järgnevalt vaadeldi BLV kujunemise kaht komponenti (müügitulu ning kaubad, toore, materjalid ja teenused) nii 2007. kui ka 2010. aastal nende tegevusalade lõikes, kus oli kümme või enam ettevõtjat (tabel 16). Kokku oli analüüsitavaid ettevõtjaid 162.

Tabel 16. Analüüsitavate ettevõtjate arv tegevusalade lõikes (kõik taotlusvoorud)

Tegevusala	Arv	Osatähtsus, %
Aiandus	12	7,4
Loomakasvatus	10	6,2
Piimatootmine	11	6,8
Segatootmine	29	17,8
Taimekasvatus	100	61,8
KOKKU	**162**	**100,0**

Ettevõtjad jagati kvartiilideks, neljaks ligikaudu võrdseks osaks. Iga analüüsitava majandusnäitaja juures on toodud alumine kvartiil (Q1), keskmine kvartiil (Q2) ehk mediaan ja ülemine kvartiil (Q3). Alumine kvartiil on tunnuse väärtus, millest väiksemaid või võrdseid tunnuseid on ligikaudu 25% ning ülemine kvartiil on tunnuse väärtus, millest suuremaid või võrdseid tunnuseid on ligikaudu 25%. Alumise ja ülemise kvartiili vahele jääb 50% ettevõtjatest. Mediaan on tunnuse väärtus, millest suuremaid ja väiksemaid tunnuseid on variatsioonireas ligikaudu võrdselt.

Joonisel 11 on kajastatud viie vaatlusaluse tegevusalade esindajate müügitulu kvartiilid enne toetuse määramist ja pärast investeeringu realiseerimist. Analüüsil selgus, et erinevate toetust saanud ettevõtjate müügitulu erines tegevusalade lõikes oluliselt. Näiteks ülemise kvartiili loomakasvatajatel oli mõlemal vaatlusalusel aastal müügitulu väiksem kui 51,3 tuh eurot, mis on samaväärne alumise kvartiili piimatootjate müügituluga (2007. aastal 44,8 tuh ja 2010. aastal 48,5 tuh eurot). Ülejäänud tegevusalade vahel suuri erinevusi ei esinenud. Toetuse määramisele eelnenud aastaga võrreldes oli 2010. aastaks kõikide tegevusalade ettevõtjate keskmine müügitulu kasvanud. Suurim kasv oli piimatootjatel, kelle keskmine müügitulu kasvas 119,5 tuh eurolt 256,3 tuh eurole. Keskmise müügitulu muutus oli väga väike segatootjatel ja taimekasvatajatel. Samas tuluna oli varude jääke ja omatarvet märkinud üksikud ettevõtjad.

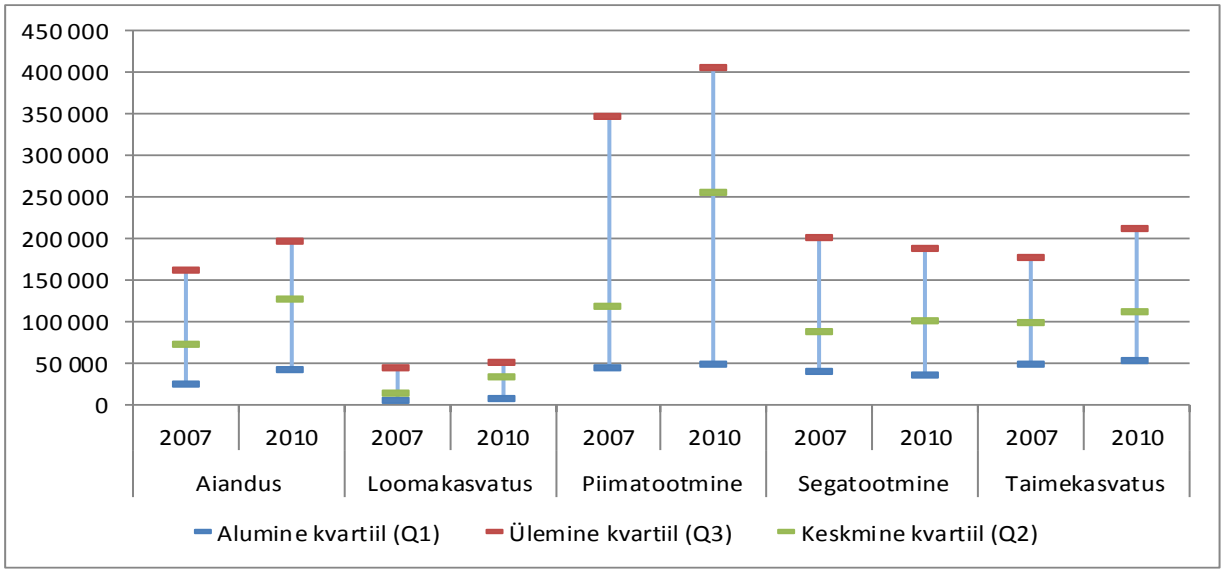

Joonis 11. Müügitulu kvartiilid tegevusalade lõikes aastatel 2007 ja 2010, eurot

BLV arvutamisel järgmise olulise komponendi nagu kauba, toorme, materjalide ja teenuste kvartiilide joonis 12 on peegelpilt müügitulu kvartiilide joonisest. Kauba, toorme, materjalide ja teenuste kvartiilid erinesid samuti tegevusalade lõikes oluliselt. Toetuse määramisele eelnenud aastaga võrreldes oli 2010. aastaks kõikide tegevusalade ettevõtjate keskmine kulu kaupadele, toormele, materjalidele ja teenustele kasvanud. Muud tegevuskulud ja ärikulud on seotud kaupadele, toormele, materjalidele ja teenustele kulunud kulutustega (muud tegevuskulud R=0,6, muud ärikulud R=0,3) ehk mida suuremad on olnud kulutused kaupadele, toormele, materjalidele ja teenustele, seda suuremad on olnud ka kulutused muudele tegevustele.

Kahe aasta võrdlus näitab, et toetust saanud ettevõtjate müügitulu on küll kasvanud, kuid samaväärselt on kasvanud ka kulud. Toetuse saajatel on raske alameetme 1.4.1 positiivset mõju lühikese ajaperioodiga saavutada, kuna investeerimine langes kokku majanduslanguse perioodiga.

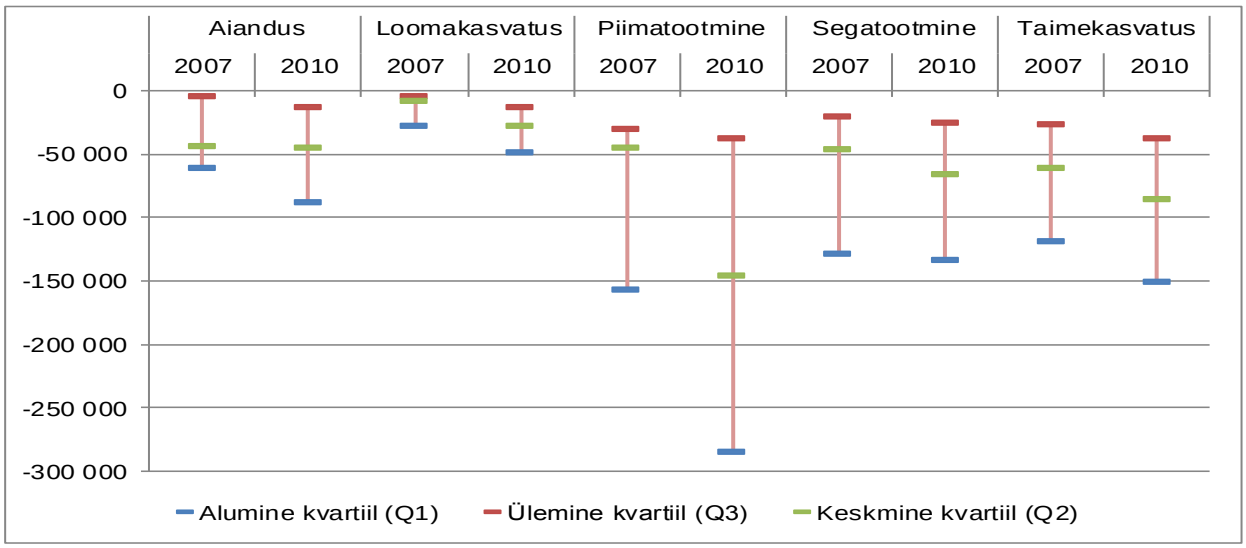

Joonis 12. Kaupade, toorme, materjalide ja teenuste kvartiilid tegevusalade lõikes aastatel 2007 ja 2010, eurot

5. V TAOTLUSVOORU ETTEVÕTJATE INVESTEERINGUD JA MAJANDUSNÄITAJAD

5.1. INVESTEERINGUD

Alameetme 1.4.1 raames antakse toetust põllumajandussaaduste tootmiseks või omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemisega seotud 24 tegevusele, milleks on nii investeeringuobjektid kui ka kavandatava investeeringuobjektiga kaasnevad muud tegevused. Püsihindaja jaotas toetatavad tegevused tegevuste sarnasuse alusel 14 gruppi.

Viimases taotlusvoorus sai heakskiidu 290 taotlust, millega toetati 419 tegevust. V taotlusvooru määratud toetuse kogusumma oli 13,0 mln eurot. Viimases taotlusvoorus sai toetust 279 maapiirkonnas põllumajandusega tegelevat mikroettevõtjat. Nendest 132 tegeles taimekasvatusega (47% toetuse saajatest), 52 segatootmisega (19% toetuse saajatest) ning 37 aiandusega (13% toetuse saajatest, joonis 13). Ülejäänud tegevusalade esindajaid oli toetuse saajate seas vähe.

Kõige enam määrati toetusi taimekasvatusega tegelevatele ettevõtjatele (7,9 mln eurot, 61% V taotlusvoorus määratud toetuse kogusummast), kellele järgnesid segatootjad (2,6 mln eurot, 20% määratud toetuse kogusummast), loomakasvatajad (0,9 mln eurot, 7% määratud toetuse summast), aiandusega tegelevad ettevõtjad (0,7 mln eurot, 5% määratud toetuse summast) ja piimatootjad (0,6 mln eurot, 4% määratud toetuse summast). Püsikultuuride, seakasvatuse ja muu tegevusala esindajate osatähtsus määratud toetuse summa alusel oli väga väike.

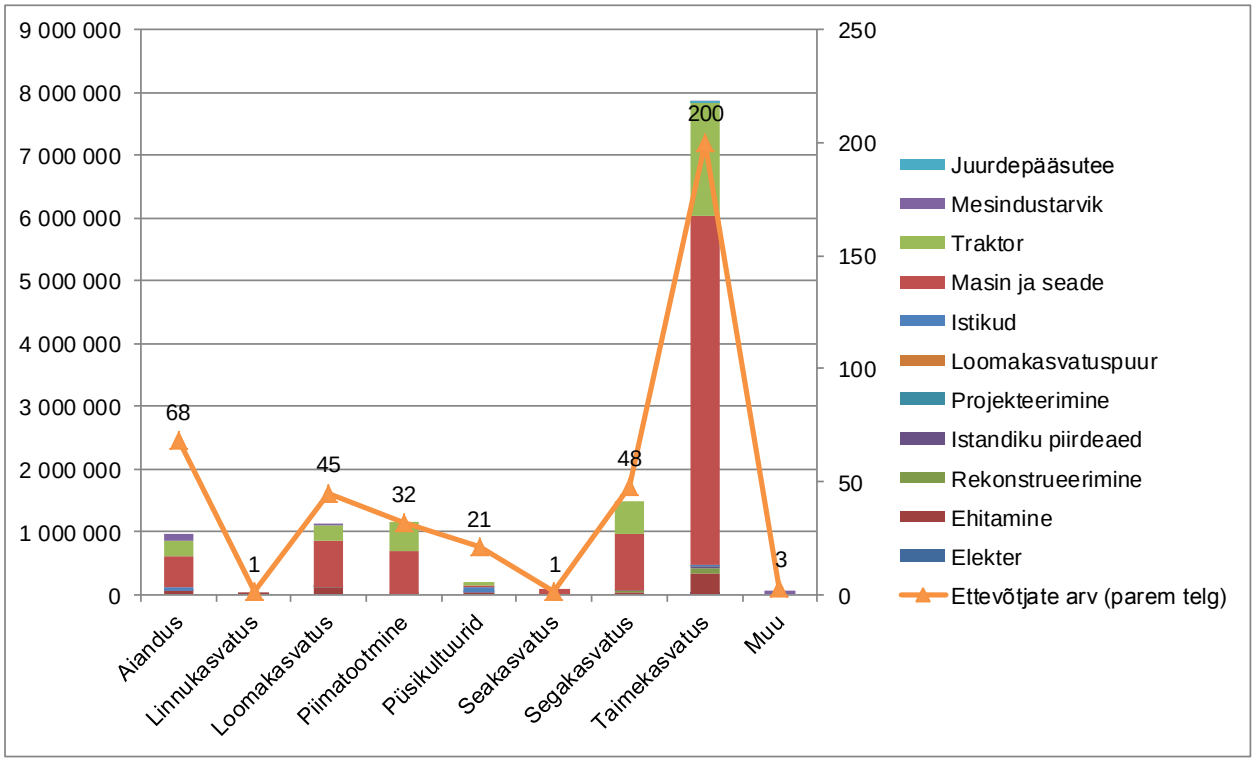

Joonis 13. V taotlusvoorus määratud summa ettevõtjate tegevusalade ja toetatud tegevuste lõikes, eurot

Toetust saadi 11 erinevale tegevusele. Tähistamisele, seenekasvatusseadmete ning veevarustuse ja kanalisatsiooniga seotud tegevustele V taotlusvoorus toetusi ei määratud. Kõige enam määrati toetusi masinate ja seadmete (8,5 mln eurot, 66% määratud toetuse kogusummast) ning traktorite soetamiseks (3,3 mln eurot, 26% määratud toetuse kogusummast). Muudele tegevustele määratud toetus oli marginaalne.

Ettevõtjate tegevusalade ja toetatud tegevuste võrdlusest ilmnes, et taimekasvatajatele määrati toetust 11, loomakasvatajatele seitsmele, aiandusega tegelevatele ettevõtjatele kuuele, püsikultuuridega tegelevatele ettevõtjatele ja seakasvatajatele viiele, piimatootjatele kolmele erinevale tegevusele ning linnukasvatajatele, seakasvatajatele ja muu tegevusala ettevõtjatele ühele tegevusele (joonis 12 ja lisa 2). Kõige enam määrati toetust taimekasvatajatele (7,9 mln eurot), peamiselt masinate, seadmete ja traktorite ostuks (93% määratud toetuse summast) ning kõige vähem linnukasvatajatele (15,5 tuh eurot) ehitamiseks (100% määratud toetuse summast). Kui taimekasvatajatele, segatootjatele, piimatootjatele, loomakasvatajatele ja seakasvatajatele üle 90% määratud toetuse summast moodustas masinate, seadmete ja traktorite ostmine, siis püsikultuuridega ja aiandusega tegelevatel ettevõtjatel tehnika soetamisele määratud toetus moodustas vastavalt 49% ja 76% määratud toetuse summast. Püsikultuuridega tegelevatele ettevõtjatele määrati rohkem toetust ka istikute ostuks (35% määratud toetuse summast) ning aiandusega tegelevatele ettevõtjatele mesindustarvikute (12%) ostuks. Linnukasvatajate kõik määratud toetusest investeeritakse ehitustegevusse ja muu tegevusala esindajate toetus mesindustarvikutesse.

5.2. MAJANDUSNÄITAJAD

Alapeatükis vaadeldakse V taotlusvooru toetuse saajate taotluse esitamisele vahetult eelnenud aasta (2010. aasta) olulisemad finantsnäitajad ettevõtjate tegevusalade lõikes. V taotlusvoorus sai toetust 279 ettevõtjat, kes esindasid üheksat erinevat tegevusala. Majandusnäitajaid arvutati kuue tegevusala lõikes, kuhu kuulus 10 ja enam ettevõtjat (tabel 17). Kokku oli analüüsitavaid ettevõtjaid 266.

Tabel 17. Analüüsitavate ettevõtjate arv tegevusalade lõikes (V taotlusvoor)

Tegevusala	Arv	Osatähtsus, %
Aiandus	41	15,4
Loomakasvatus	29	10,9
Piimatootmine	20	7,5
Püsikultuur	10	3,8
Segatootmine	32	12,0
Taimekasvatus	134	50,4
KOKKU	**266**	**100,0**

Majandusnäitajate analüüsist jäeti välja seakasvatajad, linnukasvatajad ja muu tegevusala ettevõtjad, keda oli kokku viis. Välja jäeti ka müügitulu mittekajastanud ettevõtjad (kaheksa ettevõtjat), kellest enamuse moodustasid OÜd (üks oli FIE). Seega analüüsiti 266 ettevõtjat, kes

esindasid kuut erinevat tegevusala. Analüüsitavatest ettevõtjatest 56% olid OÜd, 43% FIEd ning ülejäänud olid ASid ja tulundusühistu.

Ettevõtjad jagati kvartiilideks, neljaks ligikaudu võrdseks osaks. Iga analüüsitava majandusnäitaja juures on toodud alumine kvartiil (Q1), keskmine kvartiil (Q2) ehk mediaan ja ülemine kvartiil (Q3, vt 4. peatükis esitatud kvartiilide selgitust).

Järgnevalt vaadeldi toetust saanud ettevõtjate müügitulu ja puhaskasumit. Viimases taotlusvoorus toetust saanud ettevõtjate müügitulu mediaan (Q2) oli 24,6 tuh eurot. Müügitulu erines ettevõtjate tegevusalade lõikes oluliselt (joonis 14). Kui keskmisest suurem müügitulu oli piimatootjatel (53,6 tuh eurot), siis püsikultuuridega tegelevatel ettevõtjatel oli keskmine müügitulu 13,2 tuh eurot ja aiandusega tegelevatel ettevõtjatel 13,3 tuh eurot. Samas suurim müügitulu kvartiilhaare (Q1 ja Q3 vahe) oli piimatootjatel ja väiksem püsikultuuridega tegelevatel ettevõtjatel. Ettevõtjate keskmine puhaskasum (Q2) oli 9,9 tuh eurot. Väga suuri erinevusi keskmises puhaskasumis (Q2) erinevate tegevusalade ettevõtjate vahel ei olnud. Keskmiselt väiksemat puhaskasumit teenisid 2010. aastal aiandusega tegelevad ettevõtjad (mediaan 2,8 tuh eurot) ja keskmisest suuremat piimatootjad (mediaan 25,3 tuh eurot). Esines ka nõrk seos müügitulu ja puhaskasumi vahel (R=0,2) ehk mida suurem oli ettevõtjal müügitulu, seda suurem oli ka puhaskasum.

Piimatootjatel, segatootjatel ja taimekasvatajatel oli müügitulu ja puhaskasum oma tegevusala lõikes väga erinev, samas aiandusega, loomakasvatusega ja püsikultuuridega tegelevad ettevõtjatel oma tegevusala lõikes suuri müügitulu ja puhaskasumi erinevusi ei esinenud.

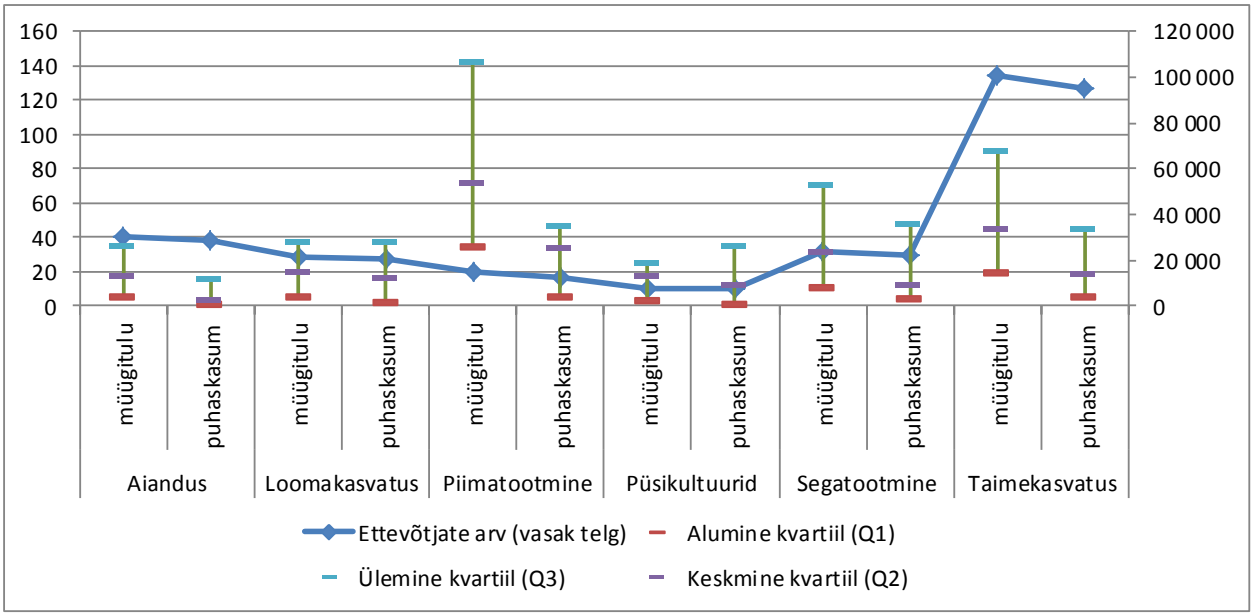

Joonis 14. V taotlusvoorus toetuse saajate müügitulu (eurot) ja puhaskasum (eurot) 2010. aastal

Järgnevalt analüüsiti:

1) Võlakordajat, mis näitab kohustuste (võõrkapitali) osatähtsust varade finantseerimisel ning seda arvutatakse: võlakordaja = kohustused / koguvarad;
2) Lühiajalise võlgnevuse kattekordajat ehk maksevõimet, mis näitab, mitme euro ulatuses on olemas käibevara ühe euro lühiajaliste kohustuste tagamiseks ning seda arvutatakse: lühiajalise võlgnevuse kattekordaja = käibevara / lühiajalised kohustused;
3) Omakapitali rentaablus, mis väljendab ettevõtte omanike poolt tehtud investeeringute tasuvust ning mida arvutatakse: omakapitali rentaablus = puhaskasum / omakapital.

Üldjuhul on põllumajandusettevõtjate võlakordaja väga suur, kuid alameetme 1.4.1 V taotlusvoorus toetust saanud ettevõtjate keskmine (mediaan) võlakordaja oli 0,34. Suurim keskmine (Q2) võlakordaja oli loomakasvatajatel (0,45), ülejäänud tegevusalade ettevõtjatel jäi võlakordaja keskmisele tasemele või alla selle (joonis 15).

Lühiajalise võlgnevuse kattekordaja ehk maksevõime oli toetust saanud ettevõtjatel keskmiselt (mediaan) 2,73, mida saab lugeda heaks ning seda kõigi tegevusalade puhul. Maksevõime erines oluliselt (suur kvartiilhaare) oma tegevusala piires segatootjatel, aiandusega tegelevatel ettevõtjatel ja piimatootjatel.

Omakapitali rentaablus hindab kõige paremini kasumlikkust ning teisalt ka seda, kui efektiivselt on investeeritud ettevõttesse. Vaatlusaluste ettevõtjate keskmine (mediaan) omakapitali rentaablus oli kõrge (0,36). Keskmisest kõrgem oli see segatootjatel (0,42), piimatootjatel (0,41) ja taimekasvatajatel (0,4) ning madalaim loomakasvatajatel (0,27). Omakapitali rentaablus tegevusalade piires oluliselt ei erinenud.

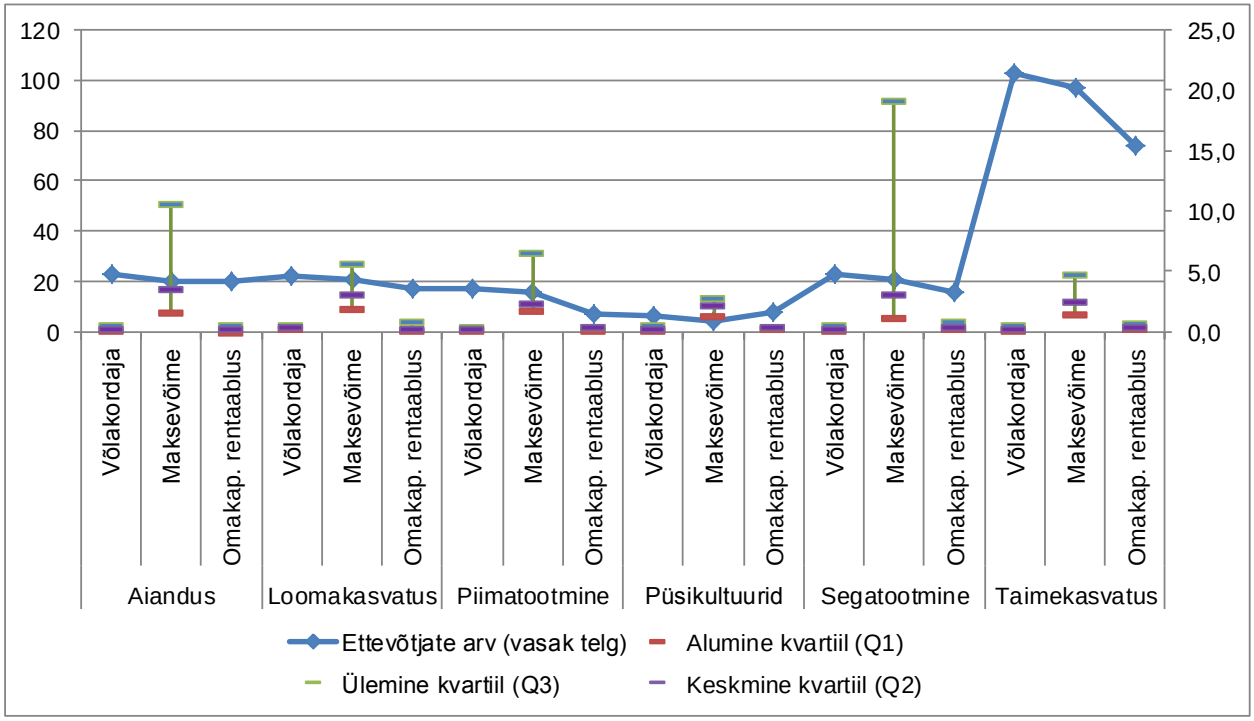

Joonis 15. V taotlusvoorus toetuse saajate võlakordaja, maksevõime ja omakapitali rentaablus (eurot) 2010. aastal

Keskmise võlakordaja alusel võib väita, et toetust saanud ettevõtjad ei ole suures sõltuvuses võõrkapitalist ehk väga vähe ettevõtte varast on finantseeritud võõra rahaga. Seega on toetust saanud ettevõtjate pikaajalise maksevõime positsioon hea.

Lühiajalise võlgnevuse kattekordaja oli toetuste saajatel hea, millest võib järeldada, et ettevõtjad suudavad täita oma lühiajalisi laenukohustusi jooksvatest rahavoogudest. Nimetatud näitaja kõrge väärtus räägib nõuete kõrgest konverteeritavusest rahalisteks vahenditeks, samal ajal võib see näidata ka seda, et ettevõte on kehtestanud range järelmaksumüügi-poliitika, kus võlgnikud peavad arved lühikese ajajooksul tasuma.

Keskmise omakapitali rentaabluse alusel võib järeldada, et ettevõtjad on efektiivselt investeerinud oma ettevõtetesse.

6. V TAOTLUSVOORU HINDAMISEKRITEERIUMITE ANALÜÜS

Käesolevas peatükis analüüsitakse V taotlusvooru hindamiskriteeriumite mõju hindamise koondtulemusele ning antakse soovitusi hindamise täiendamiseks.

IV taotlusvooru taotlusi hinnati järgmiste kriteeriumite alusel:

1) eelistatakse väiksema müügituluga taotlejat – 30 punkti;
2) eelistatakse realistlikku äriplaani (suureneb müügitulu, ärikasum ja väheneb võlakordaja) – 6 punkti;
3) eelistatakse alla 40 aastaseid taotlejaid – 10 punkti;
4) eelistatakse mahetöötlejaid, põllumajandussaaduste töötlejaid või aiandusega tegelejaid – 10 kuni 15 punkti;
5) eelistatakse ühistegevust –5 punkti;
6) eelistatakse suurema põllumajandussaaduste müügituluga ettevõtjaid – 70-85% tagab 5 punkti ja üle 85% tagab 10 punkti;
7) eelistatakse taotlejat, kes ei ole saanud varem toetust – kuni 2 punkti;
8) võrdse punktitulemuse puhul eelistatakse taotlejat, kes taotleb toetust väiksema summa ulatuses.

Võrreldes IV taotlusvooruga anti viimase vaadeldava vooru puhul ühistegevuse osas 7 punkti vähem ja lisapunkte anti taotlejatele, kes ei olnud varem toetust saanud.

Alljärgnevas analüüsis on arvesse võetud 578 taotleja hindepunktid ning välistatud on taotlejad, kelle taotlus jäeti nõuetele vastavaks tunnistamata (14). Joonisel 16 näidatud andmed võimaldavad hinnata hindamiskriteeriumite mõju koondhindele.

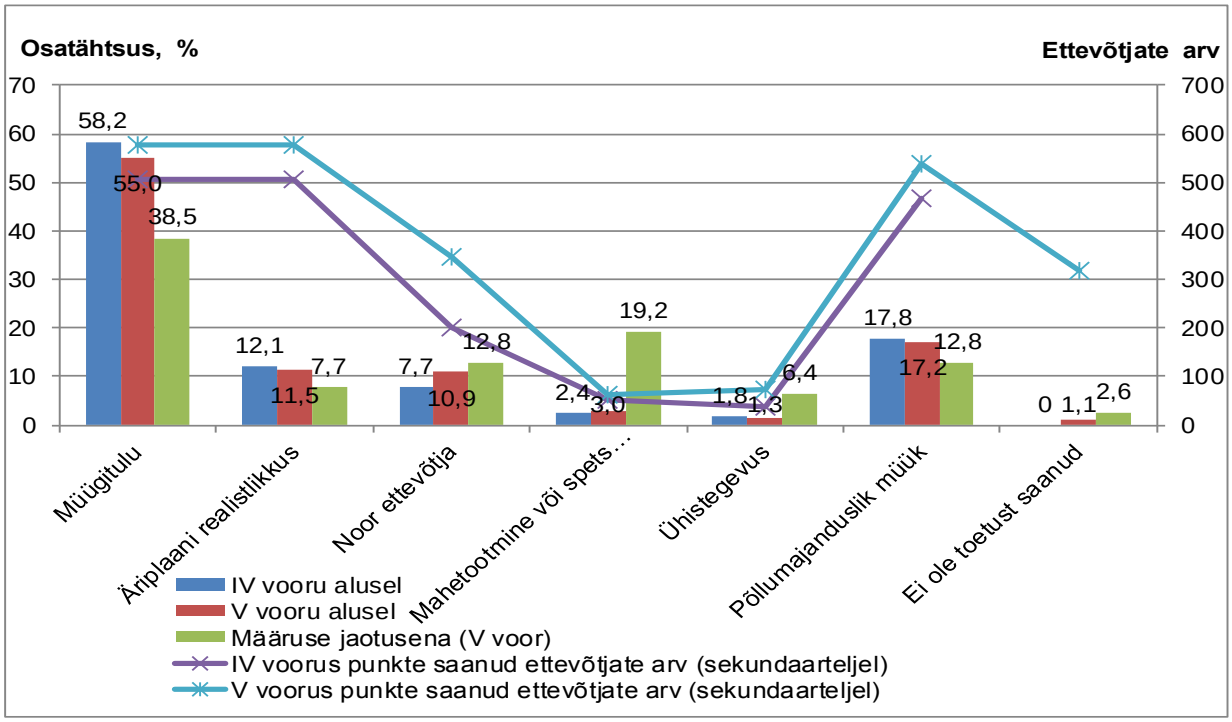

Joonis 16. IV ja V taotlusvooru hindamiskriteeriumite osatähtsus koondtulemuse alusel

Joonisel 16 esitatud hindepunktide jaotuse koostamisel kasutatakse nn gruppide võrdlemise meetodit osakaalude alusel. Seda tingib olukord, kus hindepunktide andmestikus ei ole hindepunktide saajate arv kõikides gruppides võrdne. Seega sageduse alusel ei ole otstarbekas võrdlemist teha, kuigi sagedus annab olulist lisainformatsiooni. Kuna meetme määrus kehtib kõikidele toetuse saajatele nende tegevusalast või suurusest või hindepunktide saamisest olenemata võrdselt, siis ei ole otstarbekas luua tinglikke gruppe ning teostada dispersioonanalüüsi.

Esiteks on joonisel 16 meetme määrusega kehtestatud hindepunktide koondsummast arvestatud iga üksiku hindamiskriteeriumi osatähtsus, millest järeldub, et kõige suuremat osatähtsust kriteeriumite koondhindest omab müügitulu. Müügitulu kriteeriumi punktide osatähtsus maksimaalsete hindepunktide summa korral on 38,5%. Kuigi määruse jaotuses omab kriteerium maksimaalsete hindepunktide summa korral väga suurt osatähtsust, siis reaalse hindamistulemuse alusel on kriteeriumi osatähtsus väga palju suurem (kuni 20 protsendipunkti). Müügitulu kriteeriumi hindepunktid moodustavad vastavalt 58,2% ja 55,0% (IV ja V voor) koondhindest.

Kõige vähem on mõjutanud koondtulemust ühistegevuse kriteerium (vastavalt voorust 1,8% ja 1,3%), mahetootmise või spetsiifilise tegevusala eest saadavad punktid (vastavalt voorust 2,4% ja 3,0%) ja varasem toetuse mitte saamine (V voorus 1,1%). Määruse alusel on nii ühistegevuse kui toetuse varasema mitte saamise hindamiskriteeriumi punktide osatähtsus kõige väiksem ja sarnane osakaal avaldub ka reaalses tulemis. Mahetootmise või spetsiifilise tegevusala eest saadavad punktid peaksid omama määruse tingimuste järgi märgatavalt suuremat osatähtusust (kuni 19 protsendipunkti rohkem) võrreldes reaalse tulemiga. Saame järeldada, et kuigi mahetootmise või spetsiifilise tegevusala eest antavad hindepunktid peaksid omama suurt osatähtsust (19,2%) koondhindest, siis tegelikult määruse jaotus ei realiseeru. Reaalse tulemi puhul on mõnevõrra suurem osatähtsus äriplaani realistlikkusel ja põllumajandusliku müügi osatähtsusel. Kuna müügitulu suuruse, äriplaani realistlikkuse ja põllumajandusliku müügitulu eest saavad kõik ettevõtjad punkte, siis otsustavaks toetuse määramisel saavad ülejäänud hindamiskriteeriumid, millest kõige olulisem on noore ettevõtja kriteeriumi täitmine (osatähtsus vastavalt voorust 7,7% ja 10,9%). Kuigi määruse alusel omab noore ettevõtja hindamiskriteerium suuremat osatähtsust (12,8%) ja reaalne tulem on väiksem, on kriteeriumil väga suur mõju. Täpsem analüüs on teostatud alljärgnevalt.

Hindamiskriteeriumite mõjususe hindamiseks koostati võrdlus toetuse saajate ja mittesaajate hindepunktide lõikes. V taotlusvoorus toetust taotlenud ettevõtjad said hindepunkte vahemikus 21,98 kuni 72,0 (maksimaalne punktisumma 78). Võrreldes IV taotlusvooruga, siis maksimaalne hindepunktide summa on suurenenud 5,3 punkti. IV taotlusvoorus oli paremusjärjestuses viimase toetuse saaja hindepuntide summa 48,106. Viimast toetuse saajat ja mittesaajat eraldas 0,212 punkti. V taotlusvoorus oli viimase toetuse saaja hindepunktide summa 51,14, mis on võrreldes eelneva vooruga 3,034 punkti suurem. Viimast toetuse saajat ja mittesaajat eraldas 0,03 punkti. Järeldame, et konkureerivate ettevõtjate ja taotluste tase on suurenenud ning on äärmiselt kõrge.

Toetuse saajate ja mittesaajate hindepunktide saamise võrdlemisel ilmnevad järgmised seosed (tabel 18):

1) Müügitulu; äriplaani realistlikkus; põllumajandusliku müügitulu osakaal – punkte saavad nii toetuse saajad kui mitte saajad. Samas on keskmine hindepunktides summa toetuse saajatel suurem. Toetuse saamist mõjutab põllumajandusliku müügitulu osatähtsuse kriteerium, mille eest on toetuse saajad üldjuhul punkte saanud (olenevalt voorust 97,1% ja 98,3% toetuse saajatest vs 88,3% ja 87,6% toetust mitte saanutest);
2) Noor ettevõtja – kriteerium on väga olulisel kohal toetuse saamisel, kuna V voorus 88,2% toetuse saajatest sai punkte ja toetuse mittesaajatest üksnes 31,5% sai punkte. Lisaks tuleb märkida, et võrreldes IV taotlusvooruga on toetuse mittesaajate grupis osatähtsus oluliselt suurenenud, sellest saame järeldada, et üha rohkem noori ettevõtjaid on tulnud toetust taotlema.
3) Mahetootmine või spetsiifilised tegevusalad või töötlemine; ühistegevus – toetuse saajatest vastavalt voorust on punkte saanud küllaltki vähe ettevõtjaid, kuid kindlasti on punktidel oluline mõju. Seda kinnitab toetust mitte saanud ettevõtjate osatähtsus, kes on punkte saanud (üldjuhul alla 3%). Siiski tuleb arvestada, et nende toetuse saajate osatähtsus on alla veerandi, kes nimetatud punkte said.
4) Varasem toetuse mitte saamine – hindamiskriteeriumit kasutati V taotlusvoorus esmakordselt, aga kriteeriumil ei ole väga suurt mõju toetuse saamiseks, kuna toetust mitte saanud ettevõtja osatähtsus on üle 51%, kes on punkte saanud. Võrdne jaotus toetuse saajatega.

Tabel 18. Toetuse saajate ja mittesaajate hindepunktide saamise osatähtsus hindamiskriteeriumite lõikes

Hindamiskriteerium	IV taotlusvoor		V taotlusvoor	
	Osatähtsus toetuse saajatest (207-st ettevõtjast)	Osatähtsus toetust mittesaajatest (300 ettevõtjast)	Osatähtsus toetuse saajatest (289-st ettevõtjast)	Osatähtsus toetust mittesaajatest (289 ettevõtjast)
Müügitulu	100%	100%	100%	100%
Äriplaani realistlikkus	100%	100%	100,0%	99,6%
Noor ettevõtja	81,2%	11,0%	88,2%	31,5%
Mahetootmine või spets tegevusalad aiandus, mesindus, seenekasv või töötlemine	22,2%	2,3%	24,9%	2,8%
Ühistegevus	15,9%	1,0%	17,0%	10,7%
Põllumajanduslik müük	97,1%	88,3%	98,3%	87,6%
Ei ole toetust saanud	-	-	66,4%	51,6%

Mõjusaimad hindamiskriteeriumid on suurt punktiarvu (10 ja enam) võimaldavad ja toetuse saajatel enim esinevad. Antud analüüsi põhjal hinnati mõjusaimateks hindamiskriteeriumiteks müügitulu, noor ettevõtja, mahetootmine või spetsiifiline tegevusala või töötlemine ja ühistegevus.

Vaadeldes eraldi müügitulu hindamiskriteeriumit, siis kriteerium on hindepunktide suurusest (kuni 30 punkti) tulenevalt olulise mõjuga, kuid samas saavad enamus ettevõtjad selle näitaja alusel üle 25 hindepunkti. V taotlusvooru tulemustele tuginedes saab järeldada, et toetust mitte saanud ettevõtjaid on märgatavalt rohkem kui toetuse saajaid, kes on saanud vähem kui 25 hindepunkti. V taotlusvooru toetuse saajate hulgas on üksnes 4 ettevõtjat, kes on saanud vähem kui 25 hindepunkti. Ülejäänud ettevõtjad (285) on saanud üle 25 hindepunkti, sh 105 (36,8%) ettevõtjat maksimaalse 30 hindepunkti (joonis 17). **Seega on toetuse saajate kui ka toetust mitte saanud ettevõtjate müügitulu ideaalvahemikus hindamiskriteeriumi maksimaalsete punktide vahemikuga võrreldes.** Vaadeldud andmete alusel ei saa teha järeldusi ettevõtjate müügitulu optimaalsuse kohta ja saab väita, et toetust taotlevad ning saavad küllaltki väikese müügituluga ettevõtjad (keskmine müügitulu ligikaudu 58 000 eurot). Tekib täiendav küsimus, miks on suurema müügituluga (üle 200 000 euro) toetuse taotlejate arv väga väike ja kas see võiks olla meetme raames suurem. Küsimusele vastuse leidmine nõuab põllumajandussektori täiendavat analüüsi, mis mahu tõttu on eraldiseisev töö.

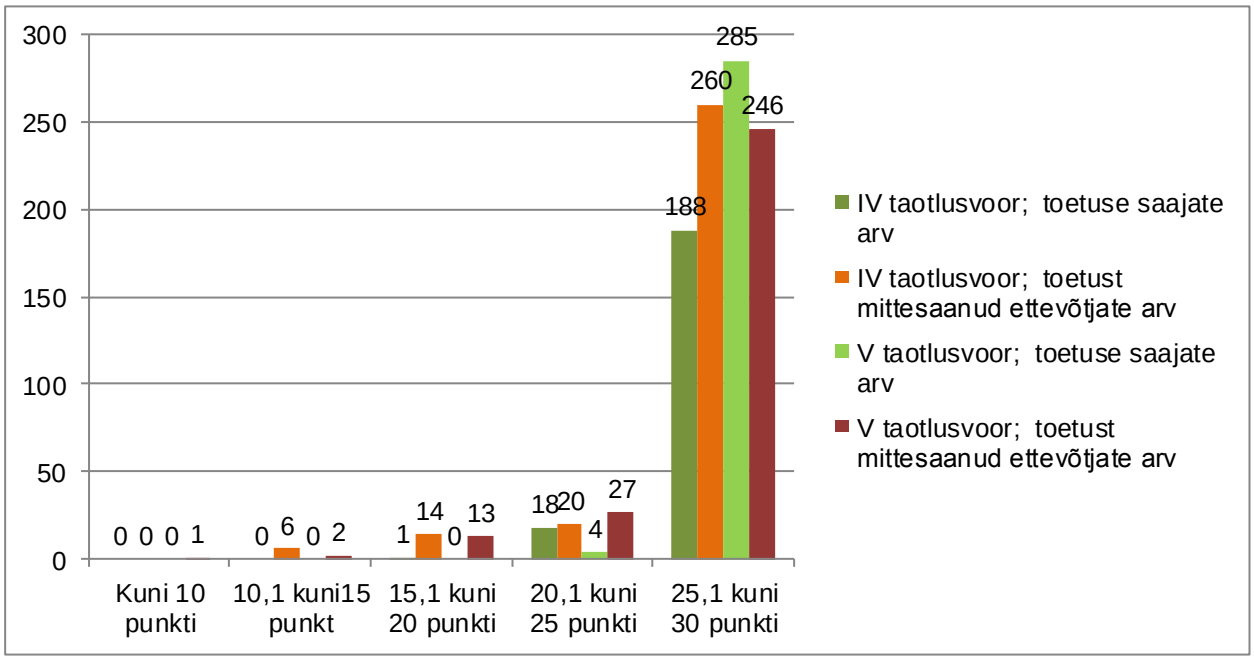

Joonis 17. Müügitulu hindamiskriteeriumi punktide võrdlus toetuse saajatel ja mitte saajatel

IV ja V taotlusvooru taotlejate arvust enamus (üle 88%) omab müügitulu, mille suurus võimaldab saada 25-30 hindepunkti. Müügitulu summa jääb ettevõtjatel vahemikku 2400–125000 eurot.

Tähelepanekud ja soovitused hindamiskriteeriumite kohta

1. Müügitulu hindamiskriteerium omab väga suurt osatähtsust, mis võimaldab toetust saada eelkõige kuni 125 000 euro suuruse müügitulu summaga ettevõtjatel. Väga oluline seoses on kriteeriumil meetme eesmärkide saavutamisega. Meetme raames on saanud toetust väikesed ettevõtjad ja seega saab eeldada nende arengut. Kuna toetuse saamist mõjutavad lisaks müügitulule veel kolm olulist kriteeriumit, siis ei ole soovitav

müügitulu osatähtsust muuta. Lisaks oleks vajalik enne müügitulu kriteeriumi muutmist üle vaadata MAK 2007–2013 eesmärk ja teha põllumajandussektori täiendav analüüs sihtgrupi müügitulu suuruse ja dünaamika osas.

2. Toetuse saamist mõjutavad oluliselt noore ettevõtja, mahetootmise või spetsiifilise tegevusala või töötlemise ja ühistegevuse hindamiskriteeriumi abil saadavad punktid. Kuna märkimisväärselt on suurenenud toetuse taotlejate hulgas noorte ettevõtjate arv, siis ettepanek on kriteeriumi punkte vähendada. Ühistegevuse hindepunktid V taotlusvooru tulemuste alusel ei ole taganud kõikidel juhtudel toetuse saamist ja selle tõttu on soovitav jätta hindepunktide osatähtsus samale tasemele. Spetsiifilise tegevusalaga ettevõtjate arvu võiks suurendada ja selle tõttu soovitame ka linnukasvatuse ja püsikultuuride kasvatuse puhul täiendavate punktide andmist. Vastavalt peatükis 2.1.2 ja 5.2 tehtud analüüsid näitavad nende tegevusalade väikest osatähtsust ja majanduslikku seisu.
3. V taotlusvoorus rakendatud hindamiskriteerium varasemalt toetust mitte saanud ettevõtjate esiletõstmiseks ei ole omanud märkimisväärset mõju. Ettepanek on punktide osatähtsuse suurendamiseks.

Järgneva analüüsi alusel leitakse ettepanekutele lahendusi. Hindepunktide osas võetakse lähtealuseks V taotlusvooru ettevõtjate näitajad ja eelarve.

I variant

Vähendada noore ettevõtja kriteeriumi hindepunkte 10-lt 3-le;
Suurendada taotleja, kes ei ole saanud varem toetust, hindepunkte 2-lt 5-le. Säilitada diferentseeritud jaotus võrdselt.

II variant

Aluseks võetakse, et meetmest 1.2 on toetust saanud 417 ettevõtjat ja nendest omakorda on meetmest 1.4.1 toetus saanud 190 ettevõtjat. Seega oluline oleks tagada veel vähemalt 200 noore ettevõtja toetamine.

Vähendada noore ettevõtja kriteeriumi hindepunkte 10-lt, kuid diferentseerida: noored ettevõtjad, kes ei ole saanud meetme 1.2 toetust - 5 hindepunkti; noored ettevõtjad, kes on saanud meetme 1.2 toetust - 3 hindepunkti.

Suurendada taotleja, kes ei ole saanud varem toetust, hindepunkte 2-lt 7-le. Säilitada diferentseeritud jaotus võrdselt.

Vaadeldes I ja II variandi muutmise ettepanekut hindamiskriteeriumite osatähtsuse alusel, siis on oluline, et suureneb kindlasti müügitulu osakaal, aga kuna reaalse tulemuse alusel oli osatähtsus üle 55%, siis on see positiivne (reaalsele tulemusele lähemale). Mõlema variandi puhul on oluline, et ühistegevuse ja põllumajandusliku müügi osatähtsuse kriteerium ei saa olulist kaalu juurde ning muutus toimub üksnes noore ettevõtja ja toetuse varasema mitte saamise kriteeriumi osatähtsuses. Oluline on arvestada, et noored ettevõtjad saavad mõlema eelmärgitud kriteeriumi alusel punkte (täiendav koosmõju).

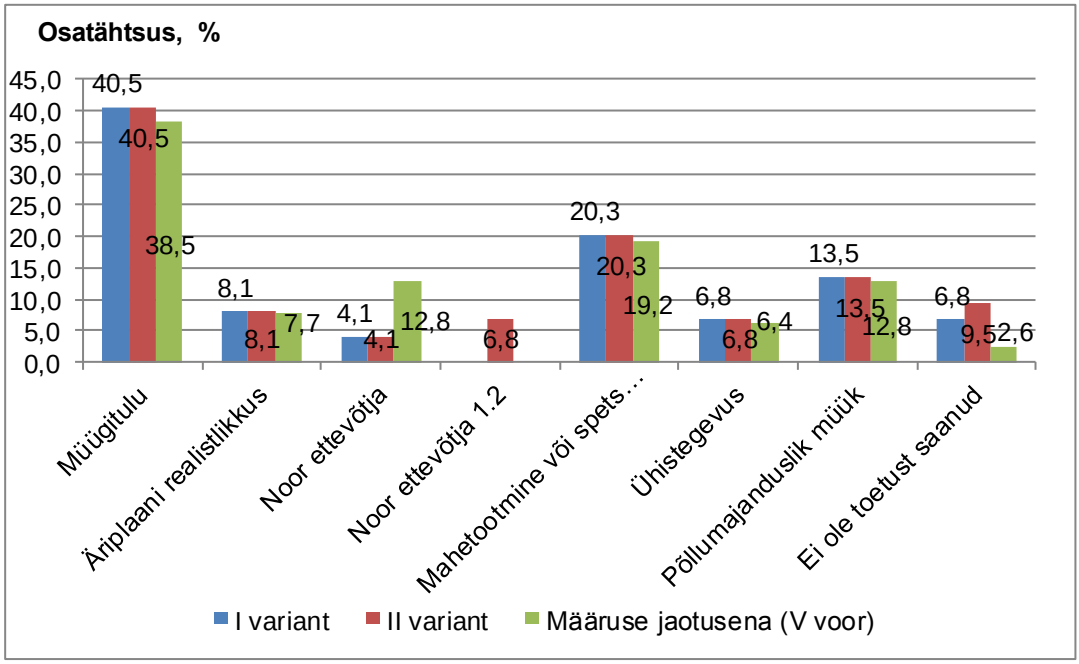

Joonis 18. Hindamiskriteeriumite muutmisest tulenevad kriteeriumite osatähtsused määruse alusel

Muudetud hindamiskriteeriumite mõjususe hindamiseks analüüsiti V taotlusvooru ettevõtjate paremusjärjestusi. Oluline on märkida, et I variandi järgi muudetud hindepunktide alusel saaksid toetust taotlenud ettevõtjad hindepunkte vahemikus 24,9 kuni 66,5. Seega võrreldes V taotlusvoorus olnud vahemikuga (21,98 kuni 72,0) on punktiskaala lühem. I variandi alusel saaks toetust 274 ettevõtjat ehk 15 ettevõtjat vähem kui V taotlusvooru reaalse tulemi alusel.

II variandi alusel saaks toetust 284 ettevõtjat ehk 5 ettevõtjat vähem kui V taotlusvooru reaalse tulemi alusel. II variandi järgi muudetud hindepunktide alusel saaksid toetust taotlenud ettevõtjad hindepunkte vahemikus 26,9 kuni 69,5. Järgneva tabeli alusel saab soovitada eelistusena II varianti, mille alusel on küll toetuse saajate seas noorte ettevõtjate osakaal suurem, kuid samas antakse juba meetmest 1.2 saanud ettevõtjatele võimalus arenguks. Samas on hästi eelistatud ka ettevõtjad, kes ei ole varem toetust saanud.

Tabel 19. Hindamiskriteeriumite muutumisest tulenev punktide saamise osatähtsus V taotlusvooru toetuse taotlejate andmete alusel

Hindamiskriteerium	I variant		II variant		V taotlusvoor	
	Osatähtsus toetuse saajatest (207-st ettevõtjast)	Osatähtsus toetust mittesaajatest (304 ettevõtjast)	Osatähtsus toetuse saajatest (284-st ettevõtjast)	Osatähtsus toetust mittesaajatest (294 ettevõtjast)	Osatähtsus toetuse saajatest (289-st ettevõtjast)	Osatähtsus toetust mittesaajatest (289 ettevõtjast)
Müügitulu	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Äriplaani realistlikkus	100%	99,7%	100,0%	99,7%	100,0%	99,6%
Noor ettevõtja	62,8%	39,8%	75,0%	45,2%	88,2%	31,5%
Mahetootmine või spets tegevusalad aiandus, mesindus, seenekasv või töötlemine	29,2%	1,9%	28,1%	2,4%	24,9%	2,8%
Ühistegevus	19,4%	8,9%	19,7%	8,2%	17,0%	10,7%
Põllumajanduslik müük	98,2%	88,1%	98,2%	87,7%	98,3%	87,6%
Ei ole toetust saanud	56,94%	44,40%	59,2%	34,0%	66,4%	51,6%

SOOVITUSED JA ETTEPANEKUD

1. MAKis seatud sihttaseme saavutamiseks tuleb toetuste määramisel (1) eelistada esmakordselt toetust taotlevaid mikroettevõtjaid korduvalt toetust taotlevate ettevõtjatele ees ning (2) eelistada uute toodete või tehnoloogiate juurutavate ettevõtete taotlusi.
2. Ettevõtjad, kes on toetust saanud peaasjalikult seadmete, masina ja traktorite ostuks, realiseerivad toetuse kiiremini kui aiandusega ja püsikultuuridega tegelevad ettevõtjad, kes on toetust saanud tunduvalt mitmekesisematele tegevustele (lisaks masinate, seadmete ja traktorite ostmisele ostetakse ka istikuid ning investeeritakse ehitusse). Seega istikute ostmise ja ehitamise investeeringu realiseerimise tähtaeg võiks olla pikem kui masinate, seadmete ja traktorite puhul.
3. Hindamiskriteeriumites lisada eelistatavateks tegevusaladeks ka linnukasvatus ja püsikultuuride kasvatus, kuna kõikide taotlusvoorude lõikes on nende tegevusalade esindajaid vähem toetatud nii toetuse saajate arvu kui ka keskmist määratud toetuse summat arvestades;
4. Hindamiskriteeriumite muutmisel tuleb arvestada, et meetmest 1.2 on toetust saanud 417 ettevõtjat ja nendest omakorda on käesolevaks hetkeks meetmest 1.4.1 toetus saanud 190 ettevõtjat. Seega oluline oleks tagada veel vähemalt 200 noore ettevõtja toetamine. Vähendada noore ettevõtja kriteeriumi hindepunkte 10-lt, kuid diferentseerida noored ettevõtjad, kes ei ole saanud meetme 1.2 toetust ─ 5 hindepunkti ning noored ettevõtjad, kes on saanud meetme 1.2 toetust ─ 3 hindepunkti. Lisaks suurendada taotleja, kes ei ole saanud varem toetust, hindepunkte 2-lt 7-le. Säilitada diferentseeritud jaotus võrdselt.

KOKKUVÕTE

Alameetme 1.4.1 „Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks“ rakendamistulemuste analüüsi eesmärk oli anda koondülevaade meetme rakendumisest, hinnata meetme sihttasemete täituvust, analüüsida toetuse saajate arvu läbi meetme toetuse piirmäära täituvuse ning analüüsida hindamiskriteeriumite mõju ulatust. Rakendamistulemuste analüüs kajastab alameetme 1.4.1 rakendumist perioodil 01.01.2007-05.06.2012.

Ettevõtjate poolt esitati viies taotlusvoorus kokku 3 055 taotlust, millest sai heakskiidu 2 196 taotlust. Viie taotlusvooru määratud toetuse summa kokku oli 87,1 mln eurot, moodustades 74% taotletud toetuse summast. Ettevõtjate tegevusalade võrdlusel ilmnes, et kõikides taotlusvoorudes keskmiselt ½ esitatud ja heakskiidetud taotluste arvust moodustasid taimekasvatajate taotlused ning ½ taotlustest teiste tegevusalade esindajate taotlused. Viie taotlusvooru keskmine taotletud toetuse summa oli 38,4 tuh eurot ja keskmine määratud toetuse summa oli 39,6 tuh eurot. Tegevusalade lõikes keskmisest suurem määratud toetus kõikides taotlusvoorudes kokku oli sea- ja taimekasvatajatel ning keskmisest väiksem linnukasvatajatel, püsikultuuridega ja muu tegevusala ettevõtjatel.

Viies taotlusvoorus heakskiidu saanud 2 196 taotlusega toetati 3 256 tegevust. Toetatavatest tegevustest 58% moodustasid masinad ja seadmed, 29% traktorid ning 13% ülejäänud tegevused. Masinate, seadmete ja traktorite toetatava investeeringu maksumus oli kokku 174,0 mln eurot ja määratud toetuse summa 81,4 mln eurot, mis moodustas 94% kogu toetatava investeeringute maksumusest ja määratud toetuse summast.

Sama investeeringuobjekti kohta saavad toetust taotleda ka kaks või enam taotlejat ühiselt ehk toetuse ühiskasutamise eesmärgil võivad sama investeeringuobjekti kohta toetust taotleda kaks või enam taotlejat ühiselt (edaspidi koostööprojekt). Koostööprojektide osatähtsus moodustas 8% esitatud ja 7% heakskiidetud taotluste arvust ning 19% taotletud ja 18% määratud toetuse summast. Tegevusalade arvestuses keskmisest suurem osatähtsus esitatud ja heakskiidetud taotlustest moodustasid koostööprojektid taimekasvatajatel ja seakasvatajatel.

Viie taotlusvooru väljamakseid saanud taotlusi (seisuga 05.06.2012) oli 1 846 ning väljamakstud toetuse summa kokku oli 68,3 mln eurot, moodustades 84% heakskiidetud taotluste arvust ja 78% määratud toetuse summast. Toetusi oli välja maksmata 18,8 mln euro ulatuses. Tegevusalade omavahelisel võrdlusel ilmnes, et taotlusvoorude lõikes keskmisest aktiivsemad tegevuste elluviijad olid taimekasvatajad ja segatootjad ning keskmisest passiivsemad püsikultuuridega tegelevad ettevõtjad ja linnukasvatajad. Toetuse väljamaksmise aktiivsus sõltub ettevõtja tegevusalast ja investeeringu liigist, millele toetust saadi.

Toetus on suunatud ettevõtjatele. 69% toetuse saajatest olid FIEd, 30% osaühingud, 0,5% aktsiaseltsid ja 0,5% tulundusühistud. Investeeringu asukohast lähtuvalt oli heakskiidetud taotlusi kokku kõige rohkem Tartumaal (kokku 234 taotlust) ning kuhu oli ka kõige rohkem

toetust määratud (10,6 mln eurot). Keskmisest vähem heakskiidetud taotlusi oli viies taotlusvoorus kokku Põhja-, Lääne ja Kirde-Eesti maakondades, kuhu oli keskmisest vähem ka toetust määratud (igas maakonnas alla 4,9 mln euro).

Alameetme raames oli toetust määratud 1 501 ettevõtjale, kellest 2/3 oli toetust määratud ühe korra ning 1/3 oli toetust määratud kaks ja enam korda. Määratud toetuse summa ühe ettevõtja kohta oli 58 008 eurot. ¼ toetuse saajate määratud toetuse summa ületas 90 000 euro piiri. Kõige rohkem oli toetuse saajate hulgas taimekasvatusega (48% toetuse saajatest) ja segatootmisega (33% toetuse saajatest) tegelevaid ettevõtjaid ning kõige vähem seakasvatajaid (7 ettevõtjat) ja muu tegevusala esindajaid (2 ettevõtjat). 79% alameetmest 1.4.1 toetust saanud ettevõtjatest said toetust ka MAK teistest meetmetest ja seda 51,4 mln euro ulatuses. Toetuse saajate arvu ja määratud toetuse kogusummat arvestades saadi toetust peamiselt põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime suurendamiseks ehk 1. telje meetmetest (98% toetuse saajatest ja 85% määratud toetuse kogusummast). 3. telje meetmetest sai toetust 9,3% (13% määratud toetuse kogusummast) ja Leader meetmest 4,4% ettevõtjatest (2% määratud toetuse kogusummast).

Alameetme rakendustulemuste hindamisel kasutatakse MAKis püstitatud sihttasemete saavutusmäärade fikseerimist. Esimeseks sihttasemeks on 1 900 toetust saanud põllumajandusettevõtjat. Rakendamistulemuste analüüsi koostamise hetkeks oli sihttasemest täidetud 79%. Nimetatud sihttaseme täitmine programmperioodi lõpuks võib osutuda keeruliseks või jääb saavutamata. Teiseks sihttasemeks on 192 mln euro suurune investeeringute maht, millest rakendamistulemuste analüüsi momendiks oli täidetud 97%. Nimetatud sihttase saavutatakse. Kolmandaks sihttasemeks on 700 põllumajandusettevõtjat, kes hakkavad uut toodet tootma või uut tootmisviisi kasutama. Arvestuste kohaselt hakkab uut tehnoloogiat juurutama maksimaalselt 515 ettevõtjat (sihttasemest täidetud 74%). Nimetatud sihttaseme täitmine jääb tõenäoliselt saavutamata. Neljandaks sihttasemeks on toetust saanud ettevõtjate BLV ja NLV suurenemine. Vaatlusaluste ettevõtjate BLV ja NLV on investeeringu järgselt võrreldes investeeringule eelneva ajaga oluliselt vähenenud, kuid alates 2009. aastast on taas veidi suurenema hakanud, järgides üldist majandusarengut.

Viimases taotlusvoorus sai heakskiidu 290 taotlust, millega toetati 419 tegevust 13,0 mln euroga. Toetust sai 279 maapiirkonnas tegutsevat mikroettevõtjat, kellest 132 tegeles taimekasvatusega (47% toetuse saajatest), 52 segatootmisega (19% toetuse saajatest) ning 37 aiandusega (13% toetuse saajatest). Ülejäänud tegevusalade esindajaid oli toetuse saajate seas vähe. Kõige enam määrati toetusi taimekasvatusega tegelevatele ettevõtjatele (7,9 mln eurot, 61% V taotlusvoorus määratud toetuse kogusummast). Tegevuste alusel kõige enam määrati toetusi masinate ja seadmete (8,5 mln eurot, 66% määratud toetuse summast) ning traktorite soetamiseks (3,3 mln eurot, 26% määratud toetuse summast). Muudele tegevustele määratud toetus oli marginaalne. Ettevõtjate tegevusalade ja toetatud tegevuste võrdlusest ilmnes, et peaaegu kõikide tegevusalade esindajad plaanisid alameetme 1.4.1 abil investeerida suuremal või vähemal määral masinatesse, seadmetesse, traktoritesse ja ehitamisse.

V taotlusvoorus toetust saanud ettevõtjate keskmine (mediaan) müügitulu oli 24,6 tuh eurot, mis erines ettevõtjate tegevusalade lõikes oluliselt. Kui keskmisest suurem müügitulu oli

piimatootjatel (53,6 tuh eurot), siis püsikultuuridega tegelevatel ettevõtjatel oli keskmine müügitulu 13,2 tuh eurot ja aiandusega tegelevatel ettevõtjatel 13,3 tuh eurot. Samas suurim müügitulu kvartiilhaare oli piimatootjatel ja väiksem püsikultuuridega tegelevatel ettevõtjatel. Ettevõtjate keskmine (mediaan) puhaskasum oli 9,9 tuh eurot. Väga suuri erinevusi keskmises puhaskasumis erinevate tegevusalade ettevõtjate vahel ei esinenud. Keskmise võlakordaja alusel võib väita, et toetust saanud ettevõtjad ei ole suures sõltuvuses võõrkapitalist. Samuti oli lühiajalise võlgnevuse kattekordaja toetuste saajatel hea ning keskmise omakapitali rentaabluse alusel võib järeldada, et ettevõtjad on efektiivselt investeerinud oma ettevõttesse.

Viimase taotlusvooru hindamiskriteeriumite analüüs näitas, et kõige suuremat osatähtsust kriteeriumite koondhindest omab müügitulu, moodustades 55,0% koondhindest. Kuigi määruse jaotuses omab kriteerium maksimaalsete hindepunktide summa korral 39% osatähtsust, siis reaalselt on tulemus väga palju suurem (kuni 20 protsendipunkti). Kõige vähem on mõjutanud koondtulemust ühistegevuse kriteerium (1,3%), mahetootmise või spets tegevusala eest saadavad punktid (3,0%) ja varasem toetuse mittesaamine (1,1%). Antud analüüsi põhjal hinnati mõjusaimateks hindamiskriteeriumiteks müügitulu, noore ettevõtja, mahetootmise või spetsiifilise tegevusala või töötlemise ja ühistegevus kriteeriumit.

Rakendamistulemuste analüüs näitas, et mikropõllumajandusettevõtjate jaoks on alameetme kaudu jaotatav toetus väga oluline, just eelkõige oma ettevõtte tehnoloogilise taseme tõstmisel. Jääb uskuda, et tänu investeeringutoetustele paraneb ka keskkonna ja loomade heaolu ning maapiirkondades säilib tööhõive, millega oleks ühtlasi alameetme 1.4.1 eesmärk täidetud.

KASUTATUD ALLIKAD

Eesti Maaülikool, 2011. Eesti maaelu arengukava 2007-2014 meetme 1.4.1 „Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks“ rakendamistulemuste analüüs. IV taotlusvoor. Tartu.

Põllumajandusministeerium, 2011. Eesti maaelu arengukava 2007-2013. Tallinn.

www.pria.ee (02.08.2012)
www.stat.ee (01.08.2012)

LISA

Lisa 1. Kõikides taotlusvoorudes määratud summa ettevõtjate tegevusalade ja toetatud tegevuste lõikes, eurot

Tegevus	Aiandus	Linnu-kasvatus	Looma-kasvatus	Piima-tootmine	Püsikultuurid	Seakasvatus	Sega-tootmine	Taime-kasvatus	Muu
Elekter	20 310	x	9 975	4 760	3 454	x	1 804	25 500	X
Ehitamine	787 951	15 497	210 505	25 386	90 486	9 170	490 081	1 736 287	X
Rekonst-rueerimine	205 117	x	x	107 590	3 879	x	34 255	426 509	X
Tähistamine	x	x	13	x	x	x	185	x	X
Istandiku piirdeaed	101 281	x	x	x	5 110	x	16 560	40 549	X
Projekteerimine	3 914	x	1 008	479	1 150	x	2 911	7 277	X
Loomakasvatus-puur	x	x	33 136	7 572	x	x	4 135	5 980	X
Istikud	340 132	x	1 075	2 838	203 016	x	27 369	75 982	X
Masin ja seade	1 089 800	x	2 106 623	3 676 431	94 614	492 899	13 483 352	35 110 406	X
Traktor	514 811	x	1 240 316	2 265 738	83 342	301 716	7 566 333	13 388 983	X
Mesindustarvik	199 155	1 385	34 554	2 162	473	x	62 188	28 187	64 204
Juurdepääsutee	35 979	x	9 528	x	x	x	4 659	30 893	X
Seenekasvatus-seadmed	x	x	x	x	x	x	x	25 511	X
Veevarustus ja kanali-satsioon	45 993	x	618	x	1 162	x	5 482	12 128	x
KOKKU	3 344 442	16 882	3 647 352	6 092 955	486 686	803 786	21 699 315	50 914 192	64 204

Lisa 2. V taotlusvoorus määratud summa ettevõtjate tegevusalade ja toetatud tegevuste lõikes, eurot

	Aiandus	Linnu-kasvatus	Looma-kasvatus	Piima-tootmine	Püsikultuurid	Sea-kasvatus	Sega-tootmine	Taime-kasvatus	Muu
Elekter	x	x	x	x	x	x	x	14 253	x
Ehitamine	48 632	15 497	109 491	x	27 521	x	29 317	314 728	x
Rekonst-rueerimine	x	x	x	x	x	x	28 600	86 049	x
Istandiku piirdeaed	3 399	x	x	x	4 038	x	x	25 053	x
Projekteerimine	x	x	383	x	x	x	300	1 443	x
Loomakasvatus-puur	x	x	2 914	2 603	x	x	x	3 664	x
Istikud	55 300	x	1 075	x	71 410	x	x	37 042	x
Masin ja seade	503 097	x	734 130	695 904	50 456	101 755	893 076	5 560 066	x
Traktor	240 819	x	247 446	445 597	47 488	x	533 652	1 791 357	x
Mesindustarvik	121 388	x	9 746	x	x	x	x	19 170	64 204
Juurdepääsutee	x	x	x	x	x	x	x	24 707	x
KOKKU	972 636	15 497	1 105 185	1 144 104	200 912	101 755	1 484 946	7 877 532	64 204